

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TARİHİ ŞAHSİYETLERİN SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA

YER ALMA DURUMLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK

İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAGEHAN KURT

DR. ÖĞR. ÜYESİ HATİCE GEDİK

AKSARAY 2022

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

TARİHİ ŞAHSİYETLERİN SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA
YER ALMA DURUMLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NAGEHAN KURT

DR. ÖĞR. ÜYESİ HATİCE GEDİK

AKSARAY 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Nagehan

Soyadı: KURT

Bölümü: Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

İmza:

Teslim tarihi: 27/10/2022

TEZİN

Türkçe Adı: Tarihi şahsiyetlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi

İngilizce Adı: Comparative analysis of the status of historical figures in social studies textbooks

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Nagehan KURT

İmza

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Nagehan KURT tarafından hazırlanan “Tarihi şahsiyetlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice GEDİK

İmza

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Prof. Dr. Halil TOKCAN

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ünal ŞİMŞEK

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi:/.../2022

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı hazırlamak için çıktığım uzun yolda değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice GEDİK'e yardım ve desteklerinden ötürü teşekkür ederim. Ayrıca tezim için katkılarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Halil TOKCAN'a, Doç Dr. Tahsin YILDIRIM'a, Dr. Öğr. Üyesi Ünal ŞİMŞEK'e güzel fikirler ve önerilerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Yanımda olan yakın arkadaşlarıma, bana her zaman yol gösteren annem Nuriye KURT'a, babam Fatih KURT'a ve kardeşim Emirhan KURT'a teşekkürlerimi borç bilirim.

NAGEHAN KURT

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİHİ ŞAHSİYETLERİN SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARINDA YER ALMA DURUMLARININ
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Nagehan KURT, Aksaray 2022

ÖZET

Çalışmanın amacı, 2020-2021 eğitim öğretim yılında kullanılan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanan 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan tarihi şahsiyetlerin karşılaştırmalı olarak incelenip ulaşılan bulguların ortaya konulmasıdır. Bu çalışma ile 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde okutulan kitaplardaki tarihi şahsiyetlerin konu içerisinde ne sıklıkta bulunduğu ve ne şekilde dağılım gösterdiği incelenmiştir. İncelenen tarihi şahsiyetlerin hangi öğrenme alanlarında verildiği de gruplandırılarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın veri kaynaklarını 2020-2021 eğitim öğretim yılında Talim Terbiye Kurulu onaylı Sosyal Bilgiler ders kitapları (Tuna Yayınları'na ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, Ata Yayınları'na ve MEB' e ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, Anadolu Yayınları ve MEB' e ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, Ekoyay Yayınları'na ve MEB'e ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları) oluşturmaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgulara dayanarak sarmal bir yapıda sınıf düzeyleri arttıkça tarih içinde geçen önemli kişilerin de ayrıntıya inilerek genişlediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin gelişim seviyeleri dikkate alınıp ona göre genişleyen çevre programı uygulanmıştır. 4. sınıf düzeyinde tarihi şahsiyetlerin verilmiş biçimi daha çok öğrencilerin kendisini ve yakın çevresini tanıması amaçlı daha basit

düzeyde ve sayıca daha az olacak şekilde, 5. sınıf düzeyinde tarihi şahsiyetlerin veriliş sayısı artarak daha geniş çaplı ve sosyal içerikli konular, 6 ve 7. sınıflarda tarihi şahsiyetlerde artık geçmişe derin bir yolculuk yapılarak tarihi konuların daha detaylı ve yoğun biçimde verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma ortaokul sosyal bilgiler ders kitapları üzerine yapılmış olup aynı çalışmanın tarih, coğrafya, Türkçe gibi ders kitaplarında da uygulanması önerilebilir.

Bilim Kodu: 11009

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Tarih Bilimi, Tarihi Şahsiyetler, Ders Kitabı, Doküman Analizi

Sayfa Adedi : 105

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice Gedik

AKSARAY UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STATUS OF HISTORICAL
FIGURES IN SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS

(Master's Thesis)

Nagehan KURT, Aksaray 2022

ABSTRACT

The aim of the study is to comparatively examine the historical figures in the 4th, 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks approved by the Board of Education and Discipline in the 2020-2021 academic year and to reveal the findings. With this study, it was examined how often the historical figures in the books taught in the 2020-2021 academic year were found in the subject and how they were distributed. It was determined by grouping in which learning areas the examined historical figures were given.

The data sources of the research are Social Studies textbooks approved by the Board of Education in the 2020-2021 academic year (4th grade social studies textbook of Tuna Publications, 5th grade social studies textbooks of Ata Publications and MEB, Anadol Publications). and 6th grade social studies textbooks belonging to MEB, 7th grade social studies textbooks belonging to Ekoyay Publications and MEB).

In the research, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. The obtained data were evaluated by descriptive analysis method.

Based on the findings that emerged as a result of the study, it was found that as the class levels increased in a spiral structure, important people in history expanded by going into detail. From this point of view, the development level of the students was taken into account and the environmental program was implemented, which expanded accordingly. At the 4th grade level, the historical figures are presented in a simpler and less numerous way for students to get to know themselves and their immediate surroundings, the number of historical figures is increased at the 5th grade level, and subjects with a wider and social

content are introduced, and historical figures are introduced in the 6th and 7th grades. It has been concluded that historical subjects are given in more detail and intensively by making a deep journey to the past in personalities.

This study was carried out on secondary school social studies textbooks and it can be suggested that the same study be applied in textbooks such as history, geography and Turkish.

Science Codu: 11009

Keywords: Social Studies, History, Historical Personalities, Textbook, Document Analysis

Page Number: 105

Counselor: Dr. Öğr. Üyesi Hatice Gedik

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	iv
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	v
JÜRİ ONAY SAYFASI	vi
TEŞEKKÜR	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	x
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
GÖRSELLER LİSTESİ	xvii
KISALTMALAR	xix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.2. Problemler ve Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5.Sayıtlılar (Varsayımlar).....	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1 Sosyal Bilgiler Kavramı ve Tanımı	6
2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve İçeriği	6
2.3. Tarih Nedir?	7
2.4. Tarihi Şahsiyet Kime Denir ve Önemi Nedir?	8
2.5. Ders Kitaplarının Eğitimdeki Yeri ve Önemi	9
2.6. İlgili Araştırmalar	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	12
YÖNTEM.....	12
3.1. Araştırmanın Modeli	12
3.2. Veri Kaynakları	12
3.3. Verilerin Toplanması.....	12

3.4. Verilerin Analizi.....	13
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	15
BULGULAR.....	15
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	15
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	17
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	25
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	35
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	49
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	63
4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	65
4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	78
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	78
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	78
5.2. Öneriler	83
KAYNAKÇA.....	84
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU.....	88

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	15
Tablo 2: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	18
Tablo 3: MEB Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	22
Tablo 4: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	25
Tablo 5: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	30
Tablo 6: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	36
Tablo 7: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devletine Etkileri Konusu İçerisinde Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	39
Tablo 8: Zaman İçinde Bilim Ünitesinde Yer Alan Türk ve Yabancı Tarihi Şahsiyetler ..	40
Tablo 9: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler.....	43
Tablo 10: “Zaman İçinde Bilim” ünitesi bağlamında Ekoyay ve MEB Yayınlarında Ortak Olan ve Ortak Olmayan Tarihi Şahsiyetler.....	48
Tablo 11: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi.....	50
Tablo12: Ata ve MEB Yayınlarına Ait Olan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi	51
Tablo 13: Anadol ve MEB Yayınlarına Ait Olan 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi	53

Tablo 14: Ekoyay ve MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi	56
Tablo 15: Tuna Yayınevine Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları	60
Tablo 16: MEB ve Özel Yayınevine Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları	61
Tablo 17: MEB ve Özel Yayınevine Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları	61
Tablo 18: MEB ve Özel Yayınevine Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları	62
Tablo 19: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Toplam Görsel Sayısı	63
Tablo 20: 5. Sınıf sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki toplam görsel sayısı	63
Tablo 21: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Toplam Görsel Sayısı	64
Tablo 22: : 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Toplam Görsel Sayısı	64
Tablo 23: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın-Erkek Oranları.....	65
Tablo 24: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın Erkek Oranları.....	65
Tablo 25: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Adı Geçen Kadın Tarihi Şahsiyetlerin İsimleri	65
Tablo 26: 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın Erkek Oranları.....	66
Tablo 27: 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Adı Geçen Kadın Tarihi Şahsiyetlerin İsimleri	66
Tablo 28: 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın Erkek Oranları.....	66
Tablo 29: 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Adı Geçen Kadın Tarihi Şahsiyetlerin İsimleri	67

Tablo 30: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler	67
Tablo 31: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler.....	69
Tablo 32: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler.....	70
Tablo 33: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler.....	73

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.12).....	19
Görsel 2: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 85).....	20
Görsel 3: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.129).....	20
Görsel 4: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 176).....	21
Görsel 5: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 176).....	22
Görsel 6: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.104).....	24
Görsel 7: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.130).....	29
Görsel 8: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s. 216).....	29
Görsel 9: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.22).....	33
Görsel 10: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.211).....	34
Görsel 11: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.217).....	35
Görsel 12: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.14).....	39
Görsel 13: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 166)	42
Görsel 14: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 190)	42
Görsel 15: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.104)	47
Görsel 16: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.59).....	68
Görsel 17: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.59)	68
Görsel 18: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.60)	68
Görsel 19: MEB Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.167)	69
Görsel 20: MEB Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.118)	70
Görsel 21: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.70).....	71
Görsel 22: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.74).....	71
Görsel 23: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.155).....	72
Görsel 24: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.229).....	72

Görsel 25: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.32)	74
Görsel 26: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.94)	74
Görsel 27: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.148)	75
Görsel 28: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(S.140)	76
Görsel 29: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(S.201)	77
Görsel 30: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(S.201)	77

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Turan'a göre tarih, toplumun zamanın içindeki gelişmesine yön veren, insanın kendi toplumu ile iletişim kurmasını ve bütünleşmesini sağlayan, toplum bilincini hayatta tutan bir kültür birikimidir (Turan, 2016). Tarih, milletin varlığına eşittir denilebilir. Tarih, milletin geçmişteki varlığı, onun mirası bugüne kalan hatırasıdır (Kaplan, 1999). Yaşadığımız dönemde tarih bilincini yansıtan milletler milli kudret ve medeniyet adımlarında bu hazineden yaralandıkça tarihin faydasını görürler. Bu sebeple tarih yazılıp bir kültür ve bilinç kaynağı olmadıkça, toprak altında kalan değerli madenler gibi, hiçbir anlam ifade etmez (Turan, 2016).

Millet olma bilincini yansıtan tarih, insanları geçmişin izleri ile birbirine bağlar. Tarih bir sosyal bilim olarak hem kavim ve milletlerin kendi bünyeleri içinde, hem de milletlerarası alanda daima var olmuştur. Geçmişteki medeniyet eserlerini ayrıntılı olarak bilmek ve anlamak, bugünkü mukayese yeteneği için gereklidir (Afetinan, 1998).

Milletlerin tarihi tecrübeleri aynen olduğu gibi hazır bir şekilde nesilden nesle geçmez. Tarih, bilgi, kültür ve öğrenme yolu ile elde edilir. Bir toplum evlatlarına tarihini öğretemezse, çocuklar kendiliğinden bu bilgiye ulaşamazlar. Hatta buna ihtiyaç bile duymayabilirler. Toplumların geçmişini bilmeyen nesiller, içlerinde milletlerine karşı merak ve sorumluluk duygusu da hissetmezler. Böyle bir ortamda bu kişilerin ise başka toplumlarda erimesi kaçınılmaz olmaktadır (Kaplan, 1999).

Etkili yurttaşlar yetiştirmede, tarih bilinci oluşturmada ve milli benlik duygusunun gelişiminde önemli bir yere sahip olan tarihî şahsiyetler, bazı alanlarda kendini kanıtlamış, zaman ve mekân ölçülerini aşmış, toplum tarafından kabul görmüş figürlerdir. Tarihî şahsiyetlerin yaşadığı tecrübeler, bireyin dünyaya bakışına, duygularına, geçmişi anlama becerilerini geliştirip geleceğini şekillendirmede etkin bir rol oynar. Bununla beraber milli tarihî şahsiyetler toplumsal bir cesaret ve özgüvenin gelişmesine katkı sunarken, evrensel

şahsiyetler dünya barışına ve refahına yarar sağlamaktadır. Çünkü Avcu ve Çelik'e göre toplumları güçlendiren ve bir araya getiren ortak geçmişler ve onlara yol gösterenler tarihi şahsiyetlerdir (Avcu ve Çelik, 2022).

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın sayıltıları, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Kitapları basitçe tanımlamak gerekirse bireylerin düşünce, kültür, sanat çalışmalarını yeni kuşaklara aktaran yazılı metinlerdir. Ders kitabı da bilgileri, öğrencilerin bireysel olarak okuyarak, belli bir sıra ile ve en doğru bir şekilde öğrenmeleri için kullanılmak üzere, öğretim programlarına uygun şekilde hazırlanmış metindir. Ders kitapları programlarında var olan bilgileri planlı ve düzenli bir şekilde inceleyip açıklar (Şahin, 2004).

Eğitimde kullanılan araç gereçler bir dersin aktarılmasında ve dersin anlaşılır olmasında son derece etkilidir. Eğlenceli ve ilgi çekici bir ders yöntemi için de en önemli araç gereçlerden biri, öğrenci ve öğretmen için ders kitabıdır. İtina ile hazırlanmış bir öğretim aracının öğretim sürecini zenginleştireceği kesindir. Farklı duyulara hitap edecek biçimde hazırlanmış ders kitapları öğrenmeyi daha etkin hale getirecektir. Cemaloğlu'na göre; ders kitapları uzmanlarca hazırlanmış, sistematik bölümleri içeren teknik bir eser olarak nitelendirilebilir (Cemaloğlu, 2003: 2). Ayrıca, ders kitapları, kolay ulaşılabilinen ve sıklıkla tercih edilen bir materyaldir. Bulut; ders kitaplarının öğrenciye sağladığı faydalar arasında amaçlanan davranışları bireyde kazandırma, rehber olma, öğrencinin hazırbulunuşluğunu arttırma, kişiliğine yön verme gibi işlevleri olduğunu belirtmektedir (Bulut, 2008'den aktaran Hali, 2014).

Tarihin başlıca amacı olarak; geçmişte hayat sürmüş insanların davranışlarını, düşüncelerini, inandıkları değerleri, siyasi tercihlerini, kültürlerini, toplumsal ilişkilerini, çevrelerini ve bunlar içerisinde yaşanmış olan zamanla birlikte gerçekleşen farklılıkları anlamaktır (Bold, 2004).

Bu çalışma ile sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetlerin verilme düzeyleri, verilme şekilleri, verilen kişilerin yeterliliği, öğrenci sınıf seviyesine uygunluğu çalışmanın problemi oluşturmaktadır.

1.2. Problemler ve Alt Problemler

Bu çalışmanın problem cümlesi “Sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetler ne şekilde yer almıştır?” şeklinde oluşturulmuştur.

Bu genel problem doğrultusunda aşağıda bulunan alt problemlere cevap aranacaktır.

1. 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?
2. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?
3. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?
4. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?
5. 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan tarihi şahsiyetler hangi kategoride gruplandırılarak verilmiştir?
6. 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan tarihi şahsiyetlere tüm öğrenme alanlarında yer verilmiş midir?
7. 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlere yer verilirken görsellerle desteklenmiş midir?
8. MEB ve özel yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetlerde kadın- erkek oranı nasıldır?
9. MEB ve özel yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitaplarındaki öğrenme alanları sonlarında yer verilen değerlendirme sorularında tarihi şahsiyetlere yer verilme durumu nasıldır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca onaylanan 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ismi geçen tarihi şahsiyetlerin hangileri olduğunun tespit edilerek bu tarihi şahsiyetleri karşılaştırmaktır. Çalışmada bu amaçla doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada yedi adet sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş ve sonuçlar karşılaştırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Tarihî şahsiyetlerin değerlerin aktarımında öğrencilere rol model olacağı öngörülmektedir. Tarihî şahsiyetler aynı zamanda milli eğitimin ve dersin özel amaçlarına yönelik yetiştirilmek istenilen insan profilinin ortaya çıkmasında önemli faydalar sunabilecektir (Avcu ve Çelik, 2022).

Bu çalışma ile sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlerin verilme sıklığı ve verilme şekilleri üzerinde durulmuş ve sınıflar arası bir karşılaştırmaya gidilmiştir. Çalışma bu yönüyle sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan tarihi şahsiyetler üzerine yapılmış en kapsamlı çalışma olması bakımından önemlidir. Çalışmanın bundan sonra bu yönde yapılacak çalışmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

1.5.Sayıtlar (Varsayımlar)

Talim Terbiye Kurulu'nca onaylanan 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının sosyal bilgiler dersi öğretim programına uygun olduğu, literatür taraması sonucu incelenen bilgilerin geçerli, güvenilir ve doğru olduğu varsayılmaktadır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir:

- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan Tuna Yayınları'na ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan Ata Yayınları'na ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan MEB' e ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan Anadol Yayınları'na ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan MEB' e ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan Ekoyay Yayınları'na ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Talim ve Terbiye Kurulu'nca onaylanan MEB' e ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Eğitim: Bireyin davranışında kendi tecrübeleri yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1998). TDK sözlüğünde ise eğitim; bireyin yaşadığı toplum içerisinde, değerlerine ait bilgi, ilgi, yetenek, yöneliş ve diğer davranış şekillerini kazanmak için çaba sarf ettiği süreçlerin tamamı şeklinde tanımlanmaktadır (TDK Sözlüğü, 2011: 761).

Öğretim: Bir alana yönelik bilgilerin öğrencilere kazandırılması süreci olarak tanımlanmaktadır (TDK Sözlüğü, 2011: 1840). Öğrenmeyi kolaylaştırıcı faaliyetler, eğitsel materyal temini ve eğitsel rehberlik de öğretim kavramının içerisine girmektedir. Başka bir anlamda öğretim, eğitim kurumlarında öncesinden oluşturulan programa bağlı olarak bir amaç, bir plan ve bir düzen çerçevesinde kontrollü olarak gerçekleştirilen uygulamalardır (Güneş, 2015: 5).

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilimler, araştırmacı bir davranış şekliyle insan gruplarının incelendiği alanlardır (TDK Sözlüğü, 2011: 2144). Başka bir ifade ile okullarda iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, bireyde toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır (Bilgili, 2016: 4). Ülkemizde, Sosyal Bilgilerin en geniş tanımını, 2005 sosyal bilgiler programını hazırlayan komisyon yapmıştır. Buna tanıma göre; sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005; 51).

Tarih: Geçmişte yaşamış insan topluluklarının siyasi, sosyal, ekonomik, dini ve kültürel etkinliklerini, bunların birbirleriyle ve diğer toplumlarla olan etkileşimlerini yer ve zaman belirterek, neden - sonuç ilişkisi içerisinde kronolojik sırayla ele alarak inceleyen ve günümüze ışık tutan bir bilim dalıdır (Bulut, 2011: 27-28).

Tarihi Şahsiyet: Tarihte gerçekleşen durumlar içinde aktif olarak rol alan, tarihsel olayların oluşumuna katkı sağlayan veya bu olayı meydana getirerek günümüzde etkisi süregelen, zaman geçtikçe isimleri hala hafızalarda yer eden kişilerdir (Deniz, 2011, s. 37).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 Sosyal Bilgiler Kavramı ve Tanımı

Sosyal bilgiler konusunda pek çok tanıma rastlamak mümkündür. Sosyal Bilgilerin tanımını ilk yapanlardan olan Wesley sosyal bilgileri; sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şekli (Hertzberg, 1981:1 aktaran: Doğanay ve Sarı, 2004, 153) olarak tanımlamıştır. Sonraları ise sosyal bilgiler, etkili vatandaşlık eğitimi maksadıyla sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla işlendiği bir program halini dönüşmüştür (Dönmez, 2015:4).

Barr ve arkadaşları sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimlerin ve beşeri bilimlerin bir arada ele alınması şeklinde tanımlamaktadır (Barr ve diğ., 1978, s. 18). Değişen ülke ve dünya şartlarında bilgiye dayalı kararlar alıp problem çözebilen etkin bireyler yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2006, 24). Başka tanıma göre bakıldığında ise sosyal bilgiler, demokratik bir toplumda bireyin toplum içindeki yerini inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini araştıran faaliyet alanlarını kapsamaktadır (Evans ve Brueckner 1990'dan akt. Otluoğlu ve Öztürk, 2005, s.5).

2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve İçeriği

Sosyal bilgiler eğitimi üzerine ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) 1993 yılındaki tanımında, sosyal bilgiler alanını genişleterek, sosyal bilimlere sanat, edebiyat, halk bilim, din ve hatta fen bilimlerinin insan eksenli konularını da içine almıştır. NCSS' ye göre sosyal bilgiler sosyal bilgiler, vatandaşlık yetkinliklerini kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla harmanlanmasından oluşan bir çalışma

alanıdır. Sosyal bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, global bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, toplum faydasına dair bilgilere dayalı, doğru kararlar verebilme yeteneği kazandırmak için genç insanlara yardımcı olmaktır (NCSS, 1993; Aktaran: Doğanay, 2002;16; Öztürk, 2012).

Sosyal bilgiler öğretiminin genel amacı, etkin vatandaş ve birey yetiştirmektir. Etkin bireylerde bulunması gereken iki temel beceri, doğru ve mantıklı karar alma aynı zamanda problem çözmedir (Otluoğlu ve Öztürk, 2005, s. 8). Sosyal Bilgiler öğretimi, her demokratik toplumda bireyleri, evrensel bir takım bilgi, beceri ve tutumlara sahip kılmayı amaçlamaktadır. Bununla beraber her ülkede, inanç ve değerleri inceleme becerisine paralel olarak vatandaşlık eğitime, bazı duyuşsal görevler de yüklemiştir. Bunların başında ulusal birliktelik ve yurtseverlik duygusunun ilerletilmesi gelmektedir (Otluoğlu ve Öztürk, 2005, s. 9).

Sosyal Bilgiler dersi yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda kendine işlenecek konularla ilgili genel öğrenme alanları belirlemiştir. Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinler arası bir yapıdır. Öğretim programının içeriği yedi adet öğrenme alanlarına göre düzenlenmiştir. Sınıf bazında içerdiği konular farklılık göstermektedir.

2.3. Tarih Nedir?

Tarih için bir milletin hafızası ifadesini kullanmak en doğru tanım olabilir. Tarihini bilmeyen milletler günümüzde yaşadığı sorunlara çözüm getiremediği gibi, geleceklerini de iyi planlayamazlar. Tarihini bilen bireylerden oluşan milletler, vatan sevgisine sahip olur ve başka milletlere hayranlık duymazlar. Bu sebeplerle geçmiş ve bugünle bağlantılı olabilecek her konuya tarih bilimi açıklık getirmektedir (Turan ve Ulusoy, 2015, s.132). Tarih, geçmişteki insan faaliyetleri ve davranışlarını, olayların birbirleriyle ilişkilerini, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde belgelerle anlatan bir bilim dalıdır. Tarih, milletlerin ortak hafızasıdır. Toplumsal benliğin oluşmasında önemli etken olan tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretmek, kişinin aitlik duygusunu benimsemesini sağlar (Ardıç vd. , 2018, ss. 17-18).

Aktekin (2009, s.29), ülkemizdeki tarih eğitimi ve öğretiminde tek kaynak olarak çocuklara ders kitaplarının verilmesini eleştirmiştir. Tarihin ulusalcı boyuttan çıkarak ulusal boyuta geçmesini burada da yerel tarih, ulusal tarih ve dünya tarihi arasındaki dengenin iyi sağlanması gerektiğini savunmuştur.

Tarih genel bir ifadeyle geçmişteki faaliyetleri yer, zaman ve kişileri belirterek kaynaklara dayalı bir şekilde neden-sonuç ilişkisinde inceleyen bilim dalıdır (Köstüklü, 1998. Akt: Kaymakçı, 2017).

(Turan, 2016, s.108). Yapılandırmacı yaklaşımla yapılacak sosyal bilgiler öğretiminin temelinde, etkin yurttaş yetiştirmek bulunmaktadır. Etkin yurttaş, geçmişi ve bugünü arasında bağlantı kurabilme becerisine sahip olmalı, karşılaştığı problemlere çözüm üretebilmeli, vatan ve millet sevgisiyle yetişmelidir. Öğrencilerde bu amaçlara ulaşmada tarih öğretimi oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler içerisinde gerçekleştirilecek tarih öğretimiyle yeni nesiller geçmişlerini öğrenecek ve geleceğe güvenle bakabileceklerdir (Turan ve Ulusoy, 2015, s.137). Görüldüğü üzere sosyal bilgiler dersinde yeni kuşakların toplumla uyum içerisinde olmaları, üyesi olduğu ulusun tarihini, değerlerini bilmeleri, yenedünyanın gerektirdiği bilgi birikimine sahip olmalarını amaçladığı düşünüldüğünde bu amacına ulaşmak için tarihten yararlanacağı kesindir (Turan, 2016, s.89).

2.4. Tarihi Şahsiyet Kime Denir ve Önemi Nedir?

Tarih, tarihin amaçları, şahsiyet kavramları düşünüldüğünde genel bir tanımla anlatılabilir. Tarih kitaplarında yer alan konulara bakıldığında birçok olayın yaşandığı görülmektedir. Bu olayların sebepleri, sonuçları, önemleri incelendiğinde olayların belli öncülerinin olduğu görülür. Bu öncü kişilerin yanlarında daha birçok kişinin varlığından söz edilebilir. Fakat geçmişte önemli olan olayları başlatan, geliştiren ve son bulmasını sağlayan kişilerdir. İşte tarih sahnesinde yer alan ve genellikle bilindik kişilere tarihi şahsiyetler denir (Deniz, 2011, ss. 37-38).

Birey karşısına çıkan tarihi şahsiyetleri araştırıp öğrenir. Tarihi şahsiyetlerin konu içlerinde bulunması öğrencinin dikkatini çeker, o konuda o kişinin yapmış olduğu çalışmaları, ülkesine katkılarını öğrenerek konuyu daha iyi kavramış olur. Tarihi şahsiyetlerin öncü oldukları olaylar, sebepleri, sonuçları incelendiğinde öğrenciler bazı konularda kendilerine ders çıkarmış olurlar ve belki de hayatlarına bu şekilde daha kolay yön verirler. Çünkü geçmişte yaşanmış olaylara bakıldığında hataları ya da olumlu anlamda yapılabilecekleri anlayabilirler. Öğrencilerin dikkatlerini okul sıralarında tarihi şahsiyetlere çekebilecek olan ders sosyal bilgiler’ dir (Topcuoğlu, 2019).

2.5. Ders Kitaplarının Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Ders kitapları, eğitimin amaçlarını ve programın içeriğini öğrencilere aktarmada, öğrencilerin öğrendiklerini gündelik hayatla ilişkilendirmesine kılavuzluk eden en önemli materyallerdendir. (Bulut ve Orhan, 2012).

Örneğin, verilen bir afiş çalışmasında bilgisayarlardan yararlanılabilir (Küçükahmet, 2003). Çağdaş dünyanın “İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır?” sorusuna verdiği yanıt pedagojik anlamda öğrenciyi merkeze alan, onların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayan, belirli bir sistem dâhilinde öğrencilerin bireysel gelişimini destekleyen, zihinsel, duyuşsal ve bilişsel becerileri kazanmalarını sağlayıp destekleyen bir nitelik göstermektedir (Kabapınar, 2003).

Bilgi edinme yollarından bir tanesi de okumak olduğu için ders kitaplarında kullanılan dil ve anlatıma özen gösterilmelidir çünkü ders kitapları anlaşılır, duru, sade ve öğrencilerin ilgisini çekebilecek düzeyde olmalıdır (Tertemiz-Ercan ve Kayabaşı, 2001).

Onun için ders kitaplarını hazırlayan yazarlar özellikle öğrencilerin yaşadığı kültürel çevreyi iyi tanıyıp onların sözcük hazinesini göz önünde tutmaları gerekmektedir. Bu bütünlüğü sağladıktan sonra yazarlar nasıl bir anlatımla yazacağını belirler. Sağlıklı bir anlatımın olabilmesi için yazılı anlatım tekniklerinin bilinmesi ve doğru kullanılması gerekmektedir. Bunlar, imla kuralları, sözcükler, cümleler ve anlatım şekilleridir (Kılıç-Seven, 2005).

Ders kitapları dil ve anlatım bakımından düzenlemeler yapılması, konuların Türkçe’nin anlaşılır bir durulukta verilmesi, anlatımı monotonluktan kurtarmak için çeşitli sözcüklerle yalınlığını bozmayacak süslemeler yapılması konuları sıkıcılıktan kurtardığı gibi konuların daha kolay öğrenilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle sınıf düzeyini göz önünde bulundurarak sözcük sayısının seçilmesi öğrenciye kolaylıklar sağlamaktadır (Cemaloğlu, 2003).

2.6. İlgili Araştırmalar

Topçuoğlu (2019) “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Araştırılması” çalışmasında sosyal bilgiler 5, 6 ve 7. sınıf ders kitaplarındaki tarihi şahsiyetleri belirleyip, bu kişilere uygun gruplandırma yaparak konular ve üniteler bazında tarihi şahsiyetlerin nasıl verildiklerini tespit etmeyi amaçlanmıştır. Çalışmada 5. sınıf düzeyi için ağır tarihi konulardan ziyade basit, sosyal, gündelik konular üzerinden tarihi şahsiyetlerin verildiği, 6.

sınıfa gelindiğinde sosyal konulardan tarihi konulara ve bilim konularına geçildiği, 7. sınıfta ise tamamen tarih, kültür, uygarlık konuları üzerinden tarihi şahsiyetlerin verildiği yargısına ulaşılmıştır.

Öcal (2022) “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi Bağlamında Tarihi Şahsiyetlere Yer Verilme Durumunun İncelenmesi” araştırmasında çoğu tarihi şahsiyetin bütünlük çerçevesinde verildiği fakat bazı konular ele alındığında bu bütünlüğün bozularak tarihi şahsiyetlerin kronolojik sıraya uygun verilmediği sonucuna ulaşmıştır.

Demir (2021) “Değerler Eğitimi Açısından Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihi Şahsiyetler” çalışmasında değer aktarımının tarihi şahsiyetler üzerinden olduğu vurgusunu yaparak, bunun Kültür ve Miras gibi bazı öğrenme alanlarında yoğunluk kazandığını belirlemiştir. Ayrıca kadın tarihi şahsiyetlerin değer aktarımı hususunda oldukça geride kaldığı görüşünü savunarak, kadınların daha fazla rol-model alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Ayaz (2020) “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihi Şahsiyetlerin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri” araştırmasında görüşme formu üzerinden öğretmenlerin tarihi şahsiyetlere yönelik fikirleri alınmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler ders kitapları da bu bağlamda incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlarda tarihi şahsiyetlerin öğrencilere öğretilmesindeki en büyük engel olarak ders müfredatı görülmüştür. Ders süresinin ve rollerin öğrenciye aktarımındaki yetersizlik üzerinde durulmuş, aktarım konusunda öğretmene bilgi ve becerilerini kullanarak yardımseverlik, hoşgörü, sevgi, saygı gibi duyguların öğrenciye öğretilmesi için büyük sorumluluk yüklendiği kanaatine varılmıştır.

Deniz (2011) “İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihi Şahsiyetlere Yaklaşım Tarzı” çalışmasında 6 ve 7. sınıf ders kitapları incelenerek, tarihi şahsiyetlerin yeterli düzeyde yer almadığı görüşüne varmış ve öğrenciler için bu bilgilerin yeterince aydınlatıcı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ders kitaplarında özellikle çok sayıda tarihi şahsiyet adının verilmesinden ziyade önemli tarihi şahsiyetler üzerinde durulması gerektiği görüşündedir. Ayrıca ders saati süresinin 3 saat ile kısıtlı olmasından kaynaklı konuların yeterince iyi anlatılamadığını saptamıştır.

Avcu ve Çelik (2022) “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihî Şahsiyetlerin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri” makalesinde çoğu değer aktarımında ders kitaplarından ziyade öğretmenin rolüne dikkat çekmiştir. Makalede ders kitabının sadece bir materyal olduğu ve

bu materyalin işlevini öğretmenin kazandırması gerektiği vurgulanmıştır. Öğretmen tarihi şahsiyetleri dengeli, objektif ve en doğru şekilde anlatmalı yorumu yapılarak öğrencide değerlerin içselleştirilmesine dikkat çekilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma için verileri toplamak amacıyla konu ile ilgili literatür taraması yapılmış olup nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği çalışma için kullanılmıştır.

3.2. Veri Kaynakları

Çalışmada 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı olarak MEB yayınevine ulaşamamıştır yalnızca Tuna Yayınlarına ait sosyal bilgiler ders kitabı verileri analiz edilmiştir.

Çalışmanın veri kaynaklarını 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde okullarda okutulan Tuna Yayınları'na ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, Ata Yayınları'na ve MEB' e ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, Anadol Yayınları'na ve MEB' e ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları, Ekoyay Yayınları'na ve MEB' e ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama aşamasında sosyal bilgiler ders kitapları baz alınmıştır. Baz alınan sosyal bilgiler ders kitaplarının kapsamı yıl ve incelenen yayınevleri bakımından sınırlandırılmış olup daha net bir çerçeve çizilmek istenmiştir. Çalışmaya katkı sağlaması amacıyla daha önce benzer çalışmaları yürüten kişilerin çalışmaları, internet erişim ağı ve konuyla ilgili farklı yazınsal veriler mercek altına alınmıştır. Mercek altına alınan ve erişilen bu bilgilerden yararlanılarak ortaya özgün bir çalışma çıkması esas alınmıştır. 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki tarihi şahsiyetler detaylı olarak incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bu tarihi şahsiyetlerin hangi öğrenme alanı içerisinde yer aldığı ve hangi konu ile alakalı öğrenciye verildiği ortaya konmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmanın amacı çerçevesinde 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik analizi, nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. “İçerik analizi yazılı ve görsel verilerin betimlenmesinde kullanılan bir yöntemdir.” (Özdemir, 2010, s. 335).

2020-2021 eğitim öğretim yılı sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde yer alan tarihi şahsiyetlerin gruplandırılması konusunda ayrıntılı sınıflama yapmak yerine derli toplu bir düzen içerisinde genel bir gruplandırma yapmaya gidilmiştir. Tarihi şahsiyetler çalışmada askeri-yönetici, bilim insanları, gezginler/seyyahlar, dini nitelikli kişiler vs. olarak kategorileştirilmiştir. Benzer şekilde gruplandırma işlemini Deniz(2011)’in çalışmasında da görmek mümkündür. Fakat Deniz (2011)in çalışması daha ayrıntılı kategorileştirme şeklinde astronomlar, edebiyatçılar, tarihçiler, matematikçiler vs. şeklinde yapılmıştır. Bu kadar geniş çaplı bir sınıflandırma yapmanın inceleme bütünlüğünü bozması fikri ile bu çalışmada daha genel kategori seçenekleri ile tarihi şahsiyetler sınıflandırılmıştır. Bu gruplandırma işleminde hangi tarihi şahsiyetin hangi yönünün ağır bastığı ve hangi özelliği ile öne çıktığı detaylı bir şekilde hem tablo ile hem metin içerisinde sistemli halde verilmiştir.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetleri destekleyici temsili resimler ya da ilgili olduğu görseller de çalışma içinde yer almaktadır. Görsellerin verilen tarihi şahsiyetleri ne derece desteklediği de bu şekilde daha açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan tarihi şahsiyetlerin askeri ve yönetici olarak bir arada ele alınmasının sebebi; geçmişte yönetici kişilerin askeri özellikleri ile de öne çıkmasından kaynaklanmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk örneği bu gruba dahil edilmektedir. Hem devletin lideri ve yöneticisi konumunda görev almış bir şahıs hem de vatani korumak için olağanüstü bir savaşıllık özelliği göstermiştir. Bu kişilere başka bir örnek ise hem askeri özelliği ile hem de yönetici sınıfına giren Kazım Karabekir’dir. Kazım Karabekir hem Doğu Cephesindeki düzenliyi orduyu yöneten hem de milli mücadele döneminde büyük askeri başarılar gösteren bir şahsiyettir. Yukarıda belirtilen gruplandırmalar içerisinde bilim insanları kategorisi bulunduğu da görülmektedir. Bunun sebebi ders kitaplarında bilim insanları kategorisinde sayılabilecek birçok ismin bulunmasından kaynaklıdır. Özellikle Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında sıkça bilim insanına rastlanmaktadır. Verilen bilim insanlarının buluşları, icatları ve hangi konuda çalışmalar gerçekleştirdiği çalışma içerisinde detaylı şekilde ifade edilmiştir.

Belirlenen gruptaki tarihi şahsiyetler tespit edilmiş ve problem durumlarına göre incelenmişlerdir. Bu durum 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinde aynı şekilde tekrarlanmıştır.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetlerin hangi ünite içerisinde, hangi öğrenme alanına yönelik ve hangi alanla alakalı verildikleri tespit edilerek analiz edilmiştir. Bulgular kısmında gerek yazınsal ifadelerle gerekse hazırlanan tablolarla bu bilgiler ayrıntılı olarak aktarılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 1. alt problemi “4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir.

Birinci alt probleme ilişkin veriler incelenirken öğrenme alanları sonundaki değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetler göz ardı edilmiştir. Değerlendirme sorularına ait bulgulara “Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular” kısmında detaylıca yer verilmiştir. Tuna yayınlarına ait 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki öğrenme alanı sonu değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetlerden Tablo 30’de bahsedilmiştir.

2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Tuna yayınlarına ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında öğrenme alanı ve konular kapsamında adı geçen tarihi şahsiyetler Tablo 1’ de gösterilmiştir.

Tablo 1: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Öğrenme Alanları	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
Birey ve Toplum	Nelerden hoşlanıyorum? Neleri Yapabilirim?	Picasso	22
		Salvador Dali	22
		Miro	22
		Bedri Rahmi Eyüpoğlu	22
		Adnan Turani	22
		Betero	22
		Selçuk Demirel	22
		Piet Pedersen	22
Kültür ve Miras	Milli Kültür Öğelerimiz	Kasım Bey	42
	Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele	Mustafa Kemal Atatürk	49-50
		Kazım Karabekir	51
		Tayyar Rahmiye Hanım	52

		Sütçü İmam	53
		Ali Saip Ursavaş	53
		Şahin Bey (Mehmet Sait)	54
		Hasan Tahsin	55
		Yörük Ali Efe	55
		Ali Fuat Cebesoy	55
		İsmet İnönü	56
		Şerife Bacı	57
		Fevzi Çakmak	57
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Teknoloji	Humphrey Davy	104
		Warren de la Rue	104
		Thomas Edison	104
		Peter Hewilt	105
		Claude Chappe	106
		Samuel Morse	106
		Alexander Graham Bell	107
		Marconi	107
		Martin Cooper	107
		Leonardo Da Vinci	108
		Hezarfen Ahmet Çelebi	108
		Lagari Hasan Çelebi	108
		Joseph- Etienne Montgolfier	108
		kardeşler	
		Henri Cifard	108
		Ferdinand Von Zeppelin	108
		John Montgomery	108
		Wright kardeşler	108
	İcat Çıkaralım	George Mestral	110
Etkin Vatandaşlık	Özgürlük ve Bağımsızlık	Mustafa Kemal Atatürk	167-168
Küresel Bağlantılar	Komşularımız	Mustafa Kemal Atatürk	178
Toplam		41	

4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ünite yerine öğrenme alanları bulunmaktadır.

4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 41 adet tarihi şahsiyet mevcuttur.

Tablo 1’de yer alan 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı sayfa 22’de “Nelerden hoşlanıyorum? Neleri Yapabilirim?” konusu adı altında 8 farklı ressamın adı geçmektedir. Bu kişiler Picasso, Salvador Dali, Miro, Bedri, Rahmi Eyüpoğlu, Adnan Turani, Betero, Selçuk Demirel ve Piet Pedersen’dir. Konu içerisinde kişilerle ilgili herhangi bir bilgi mevcut değildir. İsimleri yalnızca cümle içerisinde kullanılmaktadır.

Kasım Bey’e (sayfa 42) Kasımiye Medresesi adının nereden geldiği vurgusu yapılmak üzere değinilmiştir.

“Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele” konusu adı altında milli mücadelede etkili görevler üstlenmiş 12 farklı tarihi şahsiyet adı yer almaktadır. Bu kişiler; Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 49-50), Kazım Karabekir(sayfa 51), Tayyar Rahmiye Hanım(sayfa 52), Sütçü İmam(sayfa 53), Ali Saip Ursavaş(sayfa 53), Şahin Bey(sayfa 54), Hasan Tahsin(sayfa 55), Yörük Ali Efe(sayfa 55), Ali Fuat Cebesoy(sayfa 55), İsmet İnönü(sayfa 56), Şerife Bacı(sayfa 57) ve Fevzi Çakmak(sayfa 57)’tir. Kişilerin hayatları hakkında kısa bilgiler görselleri ile birlikte ders kitabında bulunmaktadır.

“Zaman İçinde Teknoloji” konusu ile ampul, telefon, uçak gibi aletlerin zaman içindeki değişimlerine vurgu yapılarak mucitleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Bu kişiler; Humprey Davy(sayfa 104), Warren de la Rue(sayfa 104), Thomas Edison(sayfa 104), Peter Hewiltsayfa 105), Claude Chappe(sayfa 106), Samuel Morse(sayfa 106), Alexander Graham Bell(sayfa 107), Marconi(sayfa 107), Martin Cooper(sayfa 107), Leonardo Da Vinci(sayfa 108), Hezarfen Ahmet Çelebi(sayfa 108), Lagari Hasan Çelebi(sayfa 108), Joseph- Etienne Montgolfier kardeşler(sayfa 108), Henri Cifard(sayfa 108), Ferdinand Von Zeppelin(sayfa 108), John Montgomery(sayfa 108), Wright kardeşler(sayfa 108), George Mestral(sayfa 110)’dir.

“Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar” olmak üzere her iki öğrenme alanında da ismi geçen tarihi şahsiyet Mustafa Kemal Atatürk (sayfa 167-168-178)’tür. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında Mustafa Kemal Atatürk’ün “Nutuk” adlı eserinden bir bölüm alınarak konu içerisinde örneklendirme yapılmıştır. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında komşumuz olan ülkeler öğretimi yapılırken Yunanistan içerisinde Mustafa Kemal’in doğum yeri olarak Selanik şehri üzerinde durulmuştur.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 2. alt problemi “5.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 2 ve Tablo 3’te’ gösterilmiştir.

İkinci alt probleme ilişkin veriler incelenirken ünite sonundaki değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetler göz ardı edilmiştir. Değerlendirme sorularına ait bulgulara “Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular” kısmında detaylıca yer verilmiştir.

Ata ve MEB yayınlarına ait 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetlerden Tablo 31’de bahsedilmiştir.

2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Ata yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetler bulundukları ünite, konu ve sayfa numarası ile birlikte Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Üniteler	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
Bir Bütünün Parçasıyız	Etkin Bir Vatandaşım	Mustafa Kemal Atatürk	12
Geçmişe Yolculuk	Uygarlıkları Tanıyoruz	Hız. İsa Gordios Midas Hipokrat Pisagor Heredot Diyojen Hammurabi Kral II. Sargon Asurbanipal	34 37 38 38 38 38 38 41 42 42
	Ülkemizin Güzellikleri	Mimar Sinan II. Selim Hız. İbrahim Kral Antiochos	47 47 47 47
	Ortak Değerlerimiz	Aşık Veysel	54
	Geçmişten Günümüze Kültürümüz	Yusuf Has Hacip	56
İnsan ve Çevre	Doğal Afetler ve Etkileri	Aşık Veysel	85
Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji	Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri	Aziz Sancar El Cezeri Leonardo Da Vinci Gazi Yaşargil Marie Curie	103 104 104 104 105
Ekonomi ve İnsan Yaşamı	Yeni Fikirler geliştiriyoruz	Zihni Derin	129-130
Etkin ve Sorumluyum	Temel Haklarımız	Mustafa Kemal Atatürk	154
	Bizi Biz Yapan Semboller	Mehmet Akif Ersoy Mustafa Kemal Atatürk Şerife Bacı	155-156-157 155-156 155
Bu Dünya Hepimizin	Geçmişten Geleceğe Armağan: Ortak Miras	Hipokrat Ali Kuşçu Fatih Sultan Mehmet Galileo Galilei Canan Dağdeviren Kanuni Sultan Süleyman Mimar Hayreddin Dede Korkut	172 172 172 173 173 174 174 176

	Cervantes	176
	Mehmet Akif Ersoy	176
	Osman Hamdi Bey	176
	Leonardo Da Vinci	176
	Beethoven	176
Toplam	41	

“Birey ve Toplum” öğrenme alanı kapsamında “Etkin Bir Vatandaşım” konusu kısmında Mustafa Kemal’in (sayfa 12) adının yer aldığı görülmektedir..

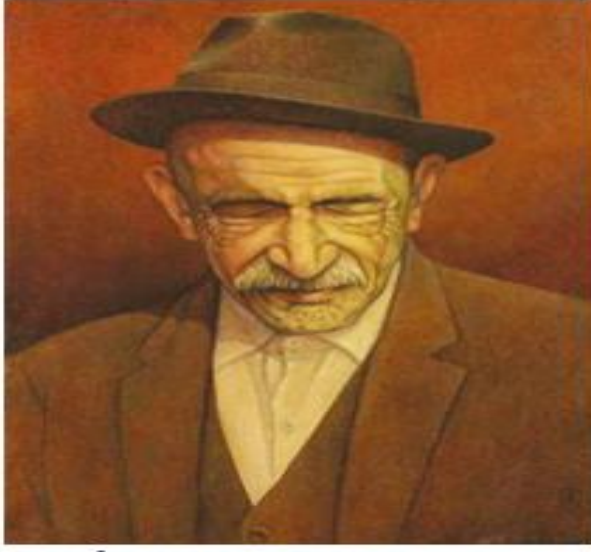

Görsel 1: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.12)

Görsel 1’de Mustafa Kemal’in TBMM’nin açılışı sırasındaki fotoğrafı bulunmaktadır.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Uygarlıkları Tanıyoruz” konusu içerisinde geçmişten bugüne farklı uygarlıklardan bahsedilirken 10 farklı tarihi şahsiyetin adı yer almaktadır. Bu kişiler genellikle uygar devletlerin kralları veya önemli bilim insanları şeklinde ifade edilmiştir. Krallar; Gordios(sayfa 37), Midas(sayfa 38), Hammurabi(sayfa 41), Kral II. Sargon(sayfa 42), Asurbanipal(sayfa 42) şeklinde sıralanırken diğer önemli tarihi şahsiyetler Hz. İsa(sayfa 34), Hipokrat(sayfa 38), Pisagor(sayfa 38), Heredot(sayfa 38), Diyojen(sayfa 38) şeklinde ifade edilmiştir.

“Geçmişe Yolculuk” ünitesi içerisinde toplam 16 farklı tarihi şahsiyet adı bulunmakta ve bunlardan yalnızca Aşık Veysel’in(sayfa 54) fotoğrafına yer verilmektedir, diğer kişilerin herhangi bir görseli bulunmamaktadır. Aşık Veysel’in adı 2 farklı ünite içerisinde yer almaktadır. Adının geçtiği diğer ünite “İnsan ve Çevre” ünitesidir. Bu ünite de Aşık Veysel’in “Kızılırmak Seni Seni” şiirine yer verilmektedir. Şiirin yanında kişinin 1 adet görseli bulunmaktadır. Görsel 2’de bu fotoğrafa yer verilmiştir.

3.55 Âsık Veysel

Görsel 2: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 85)

“Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri” konusunda ikisi yabancı üçü Türk olmak üzere toplam 5 farklı bilim insanına yer verilmiştir. Bu kişiler; Aziz Sancar(sayfa 103), El Cezeri(sayfa 104), Leonardo Da Vinci(Sayfa 104), Gazi Yaşargil (sayfa 104) ve Marie Curie(sayfa 105)’dir. Bu kişilere öne çıkan özellikleri ile birlikte kitapta kısaca yer verilmiştir.

“Ekonomi ve İnsan Yaşamı” ünitesinde sadece Zihni Derin’in(sayfa 129-130) adı geçmektedir. 129-130. sayfalarda Zihni Derin’in hayatı ve Zihni Derin’in ekonomiye katkılarından bahsedilmiştir. Kitapta verilen şahsiyetin fotoğrafı görsel 3’te gösterilmiştir.

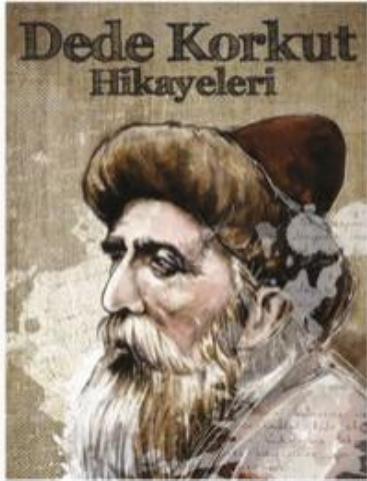
5.27 Zihni Derin

Görsel 3: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.129).

“Etkin ve Sorumluyum” ünitesi kapsamında Mustafa Kemal’in adı (sayfa 154-155-156) iki farklı konu içerisinde geçerken (Temel Haklarımız-Bizi Biz Yapan Semboller) bunlara ek

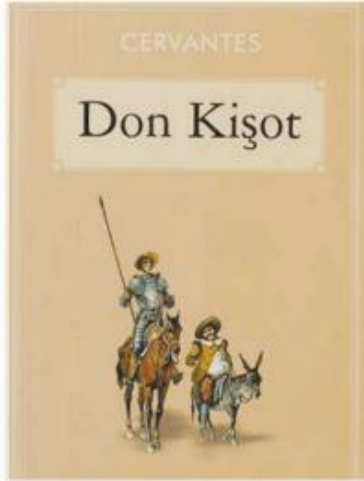
olarak ünite içerisinde Mehmet Akif Ersoy’a (sayfa 155-156-157) ve Şerife Bacı’ya (sayfa 155) değinilmiştir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı kapsamındaki “Bu Dünya Hepimizin” ünitesi içerisinde Hipokrat(sayfa 172), Ali Kuşçu(sayfa 172), Fatih Sultan Mehmet (sayfa172), Galileo(sayfa 173), Canan Dağdeviren(sayfa 173), Kanuni, Sultan Süleyman(sayfa 174), Mimar Hayreddin(sayfa 174), Dede Korkut(sayfa 176), Cervantes(sayfa 176), Mehmet Akif Ersoy(sayfa 176), Osman Hamdi Bey(sayfa 176), Leonardo Da Vinci(sayfa 176), Beethoven(sayfa 176) gibi tarihi şahsiyetlerin isimleri bulunmaktadır. Bazı kişilerin hayatları hakkında kısa bilgilendirme metinleri bulunurken bazı kişilere ait belli başlı özellikler verilmiştir. Bu bulguya ait örnek resimler görsel 4 ve görsel 5’da verilmiştir.

7.29 Dede Korkut Hikâyeleri

Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyeleridir.

7.30 Don Kişot romanı

Modern Batı edebiyatının önemli kurgu romanlarındandır.

7.31 Safahat

Mehmet Akif Ersoy'un yayımladığı yedi şiir kitabındaki şiirleri bir araya getiren eserdir.

Görsel 4: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 176)

7.32 Kaplumbağa Terbiyecisi
(Pera Müzesi-İstanbul)

Ünlü Türk ressamı Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi adlı eseri.

7.33 Mona Lisa
[Louvre (Lur) Müzesi-Paris]

Leonardo da Vinci'nin en çok bilinen tablosu Mona Lisa.

7.34 Beethoven temsili resmi
(Beethoven Müzesi-Viyana)

Klasik müziğin en önemli isimlerinden biri olan Beethoven (Bethovın).

Görsel 5: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 176)

Tablo 3'te 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan MEB yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetlere bulunduğu ünite, konu ve sayfa numarası ile birlikte yer verilmiştir.

Tablo 3: MEB Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Üniteler	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
Ülkem, Kültürüm ve Tarihim	Tarihe Yolculuk	Hız. İsa	37
		Hammurabi	39
		Gordios	42
		Midas	42
		Tales	43
		Hipokrat	43
		Heredot	43
		Hekataios	43
		Güzel Ülkem	Mimar Sinan
Geçmişten Günümüze	Levni	57	
	Nasrettin Hoca	57	
	Zihni Derin	59	
	Kaşgarlı Mahmut	59-60	
Teknoloji ve Yaşam	Bilim İnsanları ve Ortak özellikleri	Peter Abelard	106
		Newton	107

		İbni Sina	107
		Edison	108
		Bruno	108
		İbni Haldun	108
		Gözde Durmuş	108
		Arkhimedes	110
		Einstein	110
		Leonardo Da Vinci	112
		Edison	112
		Mustafa Kemal Atatürk	112
Üretimden Tüketime	Çevremdeki Meslekler	Jean-Marc-Coté	123
	Ekonomi İçin Yeni Fikirler	Nuri Demirağ	125
		Mustafa Kemal Atatürk	135
		Selahattin Reşit Alan	136
		Galip Demirağ	136
Toplum İçin Çalışanlar	Egemenlik ve Bağımsızlık Sembolleri	Arif Nihat Asya	162
		Mehmet Akif Ersoy	163
		Hamdullah Suphi	163
Küresel Etkileşim	İnsanlığın Ortak Mirası	Louis Pasteur	181
		Madam Curie	181
		Gazi Yaşargil	181
		Aziz Sancar	181-189
		Oğuz Kağan	182
		Victor Hugo	182
		Homeros	182
		Levni	182
		Leonardo Da Vinci	182
Toplam		42	

MEB yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri sonucu 42 adet tarihi şahsiyet ismi geçtiği görülmektedir.

“Birey ve Toplum” öğrenme alanında herhangi bir tarihi şahsiyet adına rastlanmamaktadır. “Ülkem Kültürüm ve Tarihim” ünitesi ile birlikte tarihi şahsiyetler verilmeye başlanmıştır. Ata yayınları ile benzer tarihi şahsiyetler MEB yayınlarında da kullanılmaktadır. “Ülkem Kültürüm ve Tarihim” ünitesinde özel yayından farklı olarak Tales, Hekataios, Levni, Nasrettin Hoca, Zihni Derin ve Kaşgarlı Mahmut’un isimleri geçmektedir.

“Teknoloji ve Yaşam” ünitesi içerisinde yer alan “Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri” konusu incelendiğinde Ata yayınlarından tamamen farklı kişilerin aktarıldığı görülmektedir. İki yayında da ortak olan tek isim Leonardo Da Vinci (Ata Yayınları için sayfa 104- MEB yayınları için sayfa 112)’dir. Ata Yayınlarında 5 farklı bilim insanı örnek verilirken MEB Yayınlarında bu sayı 12’ ye yükselmektedir. MEB yayınlarındaki bu 12

kişi şu şekilde sıralanabilir: Peter Abelard(sayfa 106), Newton(sayfa 107), İbni Sina(sayfa 107), Edison(sayfa 108), Bruno(sayfa 108), İbni Haldun(sayfa 108), Gözde Durmuş(sayfa 108), Arkhimedes(sayfa 110), Einstein(sayfa 110), Leonardo Da Vinci(sayfa 112), Edison(sayfa 112), Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 112).

Görsel 6: Ata Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.104)

Görsel 6’da Ata yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen Leonardo Da Vinci’nin fotoğrafı bulunurken MEB yayınlarında şahsa ait herhangi bir görsel bulunmamaktadır.

“retimden Tüketime” nitesi içerisinde MEB yayınlarında toplam 5 farklı tarihi şahsiyet adına rastlanmaktadır. Bu kişiler Jean-Marc-Cot(sayfa 123), Nuri Demirağ(sayfa 125), Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 135), Selahattin Reşit Alan(sayfa 136), Galip Demirağ(sayfa 136)’dır.

“Egemenlik ve Bağımsızlık” Sembolleri konusunda MEB yayınlarında Arif Nihat Asya(sayfa 162), Mehmet Akif Ersoy(sayfa 162) ve Hamdullah Suphi(sayfa 163)’nin adının geçtiği görülmektedir.

“Ortak Miras Değerleri” konusunda Ata ve MEB yayınlarında yalnızca bir ortak kişinin adı dikkat çekmektedir. Bu kişi Leonardo Da Vinci’dir. Verilen diğer tarihi şahsiyetlerin iki yayın karşılaştırıldığında farklı olduğu görülmektedir. MEB yayınında “İnsanlığın Ortak Mirası” konusu adı altında verilen tarihi şahsiyetler şu şekildedir: Louis Pasteur(sayfa 181), Madam Curie(sayfa 181), Gazi Yaşargil(sayfa 181), Aziz Sancar(sayfa 181- 189), Oğuz Kağan(sayfa 182), Victor Hugo(sayfa 182), Homeros(sayfa 182), Levni(sayfa 182), Leonardo Da Vinci(sayfa 182).

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 3. alt problemi “6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 4 ve Tablo 5’te’ gösterilmiştir.

Üçüncü alt probleme ilişkin veriler incelenirken ünite sonundaki değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetler göz ardı edilmiştir. Değerlendirme sorularına ait bulgulara “Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular” kısmında detaylıca yer verilmiştir.

Anadol ve MEB yayınlarına ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetlerden Tablo 32’de bahsedilmiştir

2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Anadolu yayınlarına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetler bulundukları ünite, konu ve sayfa numarası ile birlikte Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4: Anadolu Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Üniteler	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
Biz ve Değerlerimiz	Kültür ve Toplumsal Birliktelik	Oğuz Kağan	14
		Mustafa Kemal Atatürk	15
	Farklılıklara Saygı Duyuyorum	Mustafa Kemal Atatürk	17
Tarihe Yolculuk	Orta Asya’da Kurulan İlk Türk Devletleri	Oğuz Kağan	41
		Teoman	42
		Mete Han	42
		Balamir Kağan	43
		Attila	44
		Bumin Kağan	44
		İstemi Yabgu	45
		Mukan Kağan	45
		Bilge Kağan	45-46
		Kül Tigin	45-46
		Tonyukuk	45-46
		Kutluk Kağan	46
		Kutluk Bilge Kül Kağan	47
		Böğü Kağan	47
	İslamiyetin Yayılışı	Hız. Muhammed	49-50-51-53
		Hız. Ebubekir	51
		Hız. Ömer	51-53
		Hız. Osman	51
		Hız. Ali	51

		Muaviye	51-52
		H. Ayşe	51
		H. Hasan	51
		Ebul Abbas Abdullah	52
		Harun Reşit	52
	Türklerin İslamiyeti Kabulü	Mutasım	54
		İbni Sina	54
		İmam Buhari	54
		Biruni	54-56-57-69
		Kaşgarlı Mahmut	54-56
		Ahmet Yesevi	54
		Yusuf Has Hacip	54-55
		Bilge Kül Kadir Han	55
		Satuk Buğra Han	55
		Yusuf Kadir Han	56
		Alp Tigin	56
		Gazneli Mahmut	56-57
	Yeni Yurt Anadolu	Selçuk Bey	58
		Tuğrul Bey	58
		Çağrı Bey	58
		Sultan Mesut	58
		Alp Arslan	59
		IV. Romanos Diogenes	59
		Ebul Kasım Saltuk	60
		Ahmet Gazi	60
		Mengücek Gazi	60
		Artuk Bey	60
		Çaka Bey	60
		Süleyman Şah	61
		II. Kılıçarslan	62
		Mevlana	63
		Ahi Evran	63
		Yunus Emre	63
		Hacı Bektaşî Veli	63
		Şemseddin Altun Apa	64
		Alaeddin Keykubat	64
		Mete Han	67-69
		Yavuz Sultan Selim	68
Bilim ve Teknoloji Hayatımızda	Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi	Klaus Schmidt	126-127
		Sokrates	130
		Platon	130
		Konfüçyüs	130
		Aristoteles	130-131
		Farabi	130
		İbni Sina	130
		Rene Descartes	130
		Voltaire	130
		Mazhar Osman	134
		Hulusi Behçet	134
		Cahit Arf	134
		Oktay Sinanoğlu	134
		Canan Dağdeviren	138

Üretiyorum	Nitelikli İnsan Gücü	Mehmet Nuri Demirağ	185
Tüketiyorum		Mustafa Kemal Atatürk	185-186
Bilinçleniyorum		Sabahattin Reşit Alan	186
		Galip Demirağ	186
Yönetime Katılıyorum	Toplumsal Hayatımızda Demokrasinin Önemi	Ömer Halisdemir	216
	Toplumsal Hayatta Kadının Yeri	Mustafa Kemal Atatürk	223-224
		Süreyya Ağaoğlu	224
		Türkan Akyol	224
		Gül Esin	224
		Kara Fatma	227
		Halide Edip Adıvar	227
		Canan Dağdeviren	227
Toplam		86	

Anadol yayınlarına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite ve konu dağılımına bakıldığında toplam 74 farklı tarihi şahsiyet adına rastlanmaktadır. Ünite ve konu dağılımına göz atıldığında bazı kişilerin birden fazla yerde adının geçmesinden dolayı bu sayı 86'ya çıkmaktadır. Ders kitabı içerisinde birden fazla yerde adı geçen kişiler şu şekilde ifade edilebilir. Oğuz Kağan'ın; "Kültür ve Toplumsal Birliktelik" konusu (sayfa 14) ile "Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletleri" konusu(sayfa 41) olmak üzere iki farklı kısımda adı geçmektedir. Yine Mustafa Kemal'in adı dört farklı konuda bulunmaktadır. Bu konular "Kültür ve Toplumsal Birliktelik"(sayfa 15), "Farklılıklara Saygı Duyuyorum"(sayfa 17), "Nitelikli İnsan Gücü"(sayfa 185-186) ve "Toplumsal Hayatta Kadının Yeri"sayfa 223-224).

Anadol yayınlarına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde "Tarihe Yolculuk" ünitesinde bir yığılma olduğu görülmektedir. Burada 57 farklı tarihi şahsiyet ismi göze çarpmaktadır. Bu kişiler de kendi arasında konu dağılımına göre ayrılarak ünite içerisinde dağılım göstermiştir.

"Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletleri" konusunda; Oğuz Kağan(sayfa 41), Teoman(sayfa 42), Mete Han(sayfa 42), Balamir Kağan(sayfa 43), Attila(sayfa 44), Bumin Kağan(sayfa 44), İstemi Yabgu(sayfa 45), Mukan Kağan(sayfa 45), Bilge Kağan(sayfa 45-46), Kül Tigin(sayfa 45-46), Tonyukuk(sayfa 45-46), Kutluk Kağan(sayfa 46), Kutluk Bilge Kül Kağan (sayfa 47), Böğü Kağan(sayfa 47);

“İslamiyetin Yayılışı” konusunda; Hz. Muhammed(sayfa 49-50-51-53), Hz. Ebubekir (sayfa 51), Hz. Ömer(sayfa 51-53), Hz. Osman(sayfa 51), Hz. Ali(sayfa 51), Muaviye(sayfa 51-52), Hz. Ayşe(sayfa 51), Hz. Hasan(sayfa 51), Ebul Abbas Abdullah(sayfa 52), Harun Reşit(sayfa 52);

“Türklerin İslamiyeti Kabulü” konusunda; Mutasım(sayfa 54),İbni Sina(sayfa 54),İmam Buhari(sayfa 54), Biruni (sayfa 54-56-57-69), Kaşgarlı Mahmut(sayfa 54-56), Ahmet Yesevi (sayfa 54), Yusuf Has Hacıp(sayfa 54-55), Bilge Kül Kadir Han(sayfa 55),Satuk Buğra Han(sayfa 55), Yusuf Kadir Han(sayfa 56),Alp Tigin(sayfa 56), Gazneli Mahmut(sayfa 56-57);

“Yeni Yurt Anadolu” konusunda; Selçuk Bey(sayfa 58),Tuğrul Bey(sayfa 58),Çağrı Bey(sayfa 58), Sultan Mesut(sayfa 58), Alp Arslan (sayfa 59), IV. Romanos Diogenes(sayfa 59), Ebul Kasım Saltuk(sayfa 60), Ahmet Gazi(sayfa 60), Mengücek Gazi(sayfa 60), Artuk Bey(sayfa 60), Çaka Bey(sayfa 60), Süleyman Şah(sayfa 61), II. Kılıçarslan(sayfa 62), Mevlana(sayfa 63), Ahi Evran(sayfa 63), Yunus Emre(sayfa 63), Hacı Bektaşî Veli(sayfa 63), Şemseddin Altun Apa(sayfa 64), Alaeddin Keykubat(sayfa 64), Mete Han(sayfa 67-69), Yavuz Sultan Selim(sayfa 68) gibi isimlerin bulunduğu görülmektedir.

“Bilim ve Teknoloji Hayatımızda” ünitesi kapsamında tarihi şahsiyetler “Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi” konusu ile karşımıza çıkmaktadır. Burada 14 farklı tarihi şahsiyet yer almaktadır. Bu kişiler; Klaus Schmidt(sayfa 126-127), Sokrates(sayfa 130), Platon(sayfa 130), Konfüçyüs(sayfa 130), Aristoteles(sayfa 130-131), Farabi(sayfa 130), İbni Sina(sayfa 130), Rene Descartes(sayfa 130), Voltaire(sayfa 130), Mazhar Osman(sayfa 134), Hulusi Behçet(sayfa 134), Cahit Arf(sayfa 134),Oktay Sinanoğlu(sayfa 134), Canan Dağdeviren(sayfa 138)’dir.

Sokrates, Platon, Konfüçyüs, Aristoteles, Farabi, İbn-i Sina, Rene Descartes isimleri sayfa 130’da felsefe dalındaki filozoflara örnek verilerek kullanılmıştır. Haklarında herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Voltaire sayfa 130’da bir sözü verilerek öğrenciye sunulmuştur.

Voltaire’in sözü görsel 7’de verilmiştir.

Görsel 7: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.130)

Sayfa 134’te Mazhar Osman, Hulusi Behçet, Cahit Arf ve Oktay Sinanoğlu görselleri ile birlikte kısa bir bilgi kutucuğu şeklinde verilmiştir.

“Nitelikli İnsan Gücü” konusunda Mehmet Nuri Demirağ(sayfa 185), Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 185-186), Sabahattin Reşit Alan(sayfa 186), ve Galip Demirağ(sayfa 186) isimleri geçmektedir.

Mehmet Nuri Demirağ Türkiye ekonomisi girişimleri ile sayfa 185-186’da ön plana çıkarken oğlu Galip Demirağ’dan Gök Okulunun ilk mezunlarından biri olarak bahsedilmiştir. Uçak fabrikasında üretilecek uçak ve planörlerin planını çizen Türkiye’nin ilk uçak mühendislerinden biri olan Selahattin Reşit Alan ismi de yine sayfa 186’da geçmektedir.

“Toplumsal Hayatımızda Demokrasinin Önemi” konusunda 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimindeki simge isimlerden biri olan Ömer Halisdemir’ den (sayfa 216) bahsedilmektedir. Ömer Halisdemir hakkındaki bilgiler şahsın görseli ile birlikte verilmektedir. Bu fotoğraf görsel 8’de gösterilmiştir.

Görsel 8: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s. 216)

“Yönetime Katılıyorum” ünitesi ile verilen “Toplumsal Hayatta Kadının Yeri” konusu bağlamında verilen isimler: Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 223-224), Süreyya Ağaoğlu(sayfa 224), Türkan Akyol(sayfa 224) Gül Esin(sayfa 224), Kara Fatma(sayfa 227), Halide Edip Adivar(sayfa 227), Canan Dağdeviren(sayfa 227)’dir.

Tablo 5’te 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan MEB yayınlarına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetlere bulunduğu ünite, konu ve sayfa numarası ile birlikte yer verilmiştir.

Tablo 5: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Üniteler	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
Biz ve Değerlerimiz	Bizi Biz Yapanlar	Mustafa Kemal Atatürk	18
		Mimar Sinan	18
		Hız. Muhammed	19
		Hacı Ahmet oğlu Rıza Efendi (zabit namzedi)	22
		Er Osman oğlu Abbas	22
	Kır Çiçekleri Gibiyiz: Rengarenk	Mozart	30
		Yunus Emre	32
	Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var	Mustafa Kemal Atatürk	37
		II. Abdülhamit	37
Tarihe Yolculuk	Türklerin Anayurdu Orta Asya	Mete Han	50
		Teoman	50
		Oğuz Kağan	51
		C.I.Rudenko	54
		Mukan Kağan	55
		Bumin Kağan	55
		İstemi Yabgu	55
		Bilge Kağan	56-57-58
		Kutluk Kağan	56
		Tonyukuk	56-58
		Kültigin	56-58
		Yolluğ Tigin	56-58
		İbni Fadlan	59
		Kutluk Blge Kül Kağan	61
		Moyençor	61
		Böğü Kağan	61-62
	İslamiyetin Doğuşu	Hız. Muhammed	65
		Hız. Ebubekir	69
		Hız. Ömer	69
		Hız. Osman	69
		Hız. Ali	69
		Muaviye	70
		Tarık Bin Ziyad	70
		Harezmi	70
		El Kindi	70

Türkler İslamiyet İle Tanışıyor	Satuk Buğra Han	73
	Bilge Kül Kadir Han	73
	Yusuf Kadir Han	73
	Gazneli Mahmut	74
	Alp Tigin	74
	Sultan Mesut	74
	Biruni	74-77
	Yusuf Has Hacıp	76
	Kaşgarlı Mahmut	76
	Edip Ahmet Yükneki	76
	Ahmet Yesevi	76
	İbni Sina	77
	Çağrı Bey	79-80
	Selçuk Bey	80
	Tuğrul Bey	80
	Alparslan	81-82-83
	Romanos Diogenes	81
	Melikşah	83
	Sultan Sencer	83
	Nizamülmülk	83
	Ebulkasım Satuk Bey	85
	Danışmend Gazi	85
	Mengücek Gazi	86
	Artuk Bey	86
	Çaka Bey	87
	Süleyman Şah	87
	II. Kılıçarslan	87
	Alaeddin Keykubat	88
	Celaeddin Harzemşah	88-92
	I.Aleksios Komnenos	88
	II.Urban	89
	Selahattin Eyyubi	90
	Ahi Evran	94
	Mevlana	94
	Hacı Bektaşî Veli	94
	Yunus Emre	94
Tarihi Yollar	Mete Han	99
	Hz. Ali	99
	Hz. Osman	99
	Hz. Ömer	99
	Hz. Ebubekir	99
Yönetime Katılıyorum	Demokratik Devlet ve Organları	Mustafa Kemal Atatürk 200
Demokrasi Her Yerde		Ömer Halisdemir 211
Dünden Bugüne Türk Kadını	Esen Karamürsel Akpek	217
	Yasemin Adar	217
	Gizem Girişmen	217
	Feryal Özel	217
	Bilge Kağan	218
	Altuncan Hatun	218
	Gördesli Makbule	218

		Tayyar Rahmiye Hanım	218
		Teğmen Fatma Hanım	218
		Mustafa Kemal Atatürk	218
		Nesrin Olgun Arslan	220
Uluslararası İlişkilerimiz	Milli Dış Politikamız	Mustafa Kemal Atatürk	230-231
	Türkiye Beklenilendir	Matrakçı Nasuh	246
		Evliya Çelebi	246
		Mevlana	246
		Ahmet Yesevi	246
		Fuat Köprülü	246
Toplam		94	

“Biz ve Değerlerimiz” ünitesi adı altında Anadol Yayınlarından farklı olarak MEB yayınlarında daha fazla tarihi şahsiyete yer verildiği görülmektedir. MEB yayınlarında “Bizi Biz Yapanlar” konusu başlığıyla Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 18), Mimar Sinan(sayfa 18), Hz. Muhammed(sayfa 19), Hacı Ahmet oğlu Rıza Efendi (sayfa 22) ve Er Osman oğlu Abbas(sayfa 22) yer almaktadır.

Sayfa 18’ de Mustafa Kemal Atatürk’ün *“Her milletin kendine özgü gelenekleri, kendine özgü âdetleri, kendine göre millî özellikleri vardır. Hiçbir millet, aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet, ne taklit ettiği milletin aynısı olabilir, ne kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun sonucu şüphesiz ki acıdır (MEB 2019).”* Sözü verilerek millî kimliğin önemini vurgulamıştır.

Milli kimliğe tekrar vurgu yapılarak sayfa 18’de Mimar Sinan’ın inşa ettiği Selimiye Camii örnek gösterilmiştir.

Sayfa 19’da sosyal yardımlaşma ve dayanışma konusunda Hz. Muhammed’in tavsiyeleri olduğu konusuna dikkat çekilmek istenmiştir.

Sayfa 22’de Hacı Ahmet oğlu Rıza Efendi ve Er Osman oğlu Abbas’ın isimleri doğrudan kullanılmasa da şehitlik konusuna vurgu yapılarak mezar taşlarında isimleri örnek gösterilmiştir. Mezar taşlarının fotoğrafları Görsel 9’da sunulmuştur.

1.13: Çanakkale Şehitliği

Görsel 9: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.22)

“Biz ve Değerlerimiz” ünitesi içerisinde geçen ve tarihi şahsiyetlerin bulunduğu diğer iki konu başlıkları “Kır Çiçekleri Gibiyiz: Rengarenk” ve “Bir Elin Nesi Var İki Elin Sesi Var” konusudur. Burada adı geçen tarihi şahsiyetler Mozart(sayfa 30), Yunus Emre(sayfa 32), Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 37), II. Abdülhamit(sayfa 37)’tir.

Anadol yayınlarında olduğu gibi MEB yayınlarında da tarihi şahsiyetlerin yığılma durumunun “Tarihe Yolculuk” ünitesinde olduğu görülmektedir. Burada verilen tarihi şahsiyet sayısı 66’dır. Özel yayın ile MEB yayınının bu ünitesinde geçen tarihi şahsiyetler büyük oranda benzerlik göstermektedir. İki ders kitabında da ortak bulunan tarihi şahsiyetler şunlardır: Oğuz Kağan, Teoman, Mete Han, Oğuz Kağan, Teoman, Mete Han, Balamir Kağan, Attila, Bumin Kağan, İstemi Yabgu, Mukan Kağan, Bilge Kağan, Kül Tigin, Tonyukuk, Kutluk Kağan, Kutluk Bilge Kül Kağan, Böğü Kağan, Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Muaviye, İbni Sina, Mutasım, İbni Sina, Biruni, Kaşgarlı Mahmut, Ahmet Yesevi, Yusuf Has Hacip, Bilge Kül Kadir Han, Satuk Buğra Han, Yusuf Kadir Han, Alp Tigin, Gazneli Mahmut, Selçuk Bey, Tuğrul Bey, Çağrı Bey, Alp Arslan, IV. Romanos Diogenes, Ebul Kasım Saltuk, Ahmet Gazi, Mengücek Gazi, Sultan Mesut, Artuk Bey, Çaka Bey, Süleyman Şah, II. Kılıçarslan, Mevlana, Ahi Evran, Yunus Emre, Hacı Bektaşî Veli, Alaeddin Keykubat.

“Tarihi Yollar” ünitesinde, MEB yayınlarında Anadolu yayınlarından farklı olarak bulunan tarihi şahsiyetler şu şekilde sıralanmaktadır: C.I. Rudenko, İbn-i Fadlan, Moyeñçor, Tarık Bin Ziyad, Harezmi, El Kindi, Melikşah, Sultan Sencer, Nizamülmülk, Celaleddin Harzemşah, I. Aleksios Komnenos, II. Urban, Selahaddin Eyyübi.

“Yönetime Katılıyorum” ünitesi içerisinde 13 farklı tarihi şahsiyet adına rastlanmaktadır. Sayfa 200’de Mustafa Kemal’in “*Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir* (MEB, 2019).” Sözü verilerek ne anlatılmak istendiği sorusu yöneltmiştir.

Sayfa 211’de 15 Temmuz darbe girişiminin mücadeleci ismi Ömer Halisdemir’den bahsedilmektedir. Anadol yayınlarında olduğu gibi MEB yayınlarında da görseli verilerek kısa bir bilgi kutucuğu bulunmaktadır. MEB yayınlarında bulunan Ömer Halisdemir’e ait görsel, Görsel 10’da verilmiştir.

Görsel 10: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.211)

“Dünden Bugüne Türk Kadını” konusu içerisinde, tarihteki önemli başarılarla imza atmış kadın şahsiyetler öğrenciye sunulmuştur. Bu kadınlar arasında Esen Karamürsel Akpek (sayfa 217), Yasemin Adar(sayfa 217), Gizem Girişmen(sayfa 217), Feryal Özel(sayfa 217) fotoğrafları ile birlikte bilgi kutucuğu şeklinde verilmiştir.

Görsel 11: MEB Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.217)

Görsel 11’de Esen Karamürsel Akpek, Yasemin Adar, Gizem Girişmen ve Feryal Özel’in verilmiş biçimleri gösterilmiştir.

Bilge Kağan(sayfa 218), Altuncan Hatun(sayfa 218), Gördesli Makbule(sayfa 218), Tayyar Rahmiye Hanım(sayfa 218), Teğmen Fatma Hanım(sayfa 218) ise cümle içerisinde isimleri kullanılarak örnek gösterilmiştir.

Nesrin Olgun Arslan Manş Denizi’ni yüzerek geçen ilk Türk kadını sıfatı ile sayfa 220’de başarı hikayesi ile ön plana çıkmaktadır.

“Uluslararası İlişkilerimiz ünitesi kapsamında sayfa 246’da Matrakçı Nasuh, Evliya Çelebi, Mevlana, Ahmet Yesevi, Fuat Köprülü gibi isimler UNESCO tarafından anma törenlerinde simgesel isim olarak kullanılmıştır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 4. alt problemi “7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında adı geçen tarihi şahsiyetler kimlerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular Tablo 6 ve Tablo 7’te’ gösterilmiştir.

Dördüncü alt probleme ilişkin veriler incelenirken ünite sonundaki değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetler göz ardı edilmiştir. Değerlendirme sorularına ait bulgulara “Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular” kısmında detaylıca yer verilmiştir.

Ekoyay ve MEB yayınlarına ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerisindeki ünite sonu değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetlerden Tablo 33’de bahsedilmiştir

2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan Ekoyay yayınlarına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetler bulundukları ünite, konu ve sayfa numarası ile birlikte Tablo 6’ de gösterilmiştir.

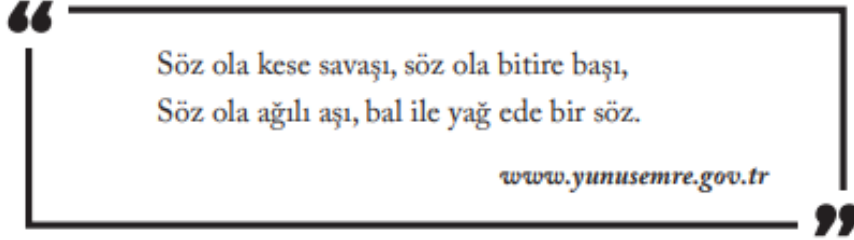
Tablo 6: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Üniteler	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
İletişim ve İnsan İlişkileri	İletişim Kurarak Anlarız	Yunus Emre	14
Türk Tarihinde Yolculuk	Osmanlı Devletinin Kuruluşu	Ertuğrul Gazi Alaeddin Keykubat Osman Gazi Şeyh Edebali Aşık Paşazade Halil İnalcık Dursun Fakih Orhan Gazi I.Murat Yıldırım Bayezid Çelebi Mehmet II.Murat Mimar Sinan Timur	36-50 36 37 37 38-51-52 38-51-52 38 39-46-51 39-40-46-50 39-43-46 39-44 39-45 42 43
	Osmanlı Devletinin Fetih Siyaseti	Fatih Sultan Mehmet Sara Hatun (Uzun Hasan’ın annesi) Mustafa Kemal Atatürk Anagnostik (Rahip) Lajos Fekete (Macar Tarihçi) II.Bayezid Yavuz Sultan Selim Kanuni Sultan Süleyman Hz. Muhammed Piri Reis	50-52-54-55-56 50 51 52 52 54-66 54-57-58 54-59-67 54 59
	Avrupadaki gelişmeler ve Osmanlı Devletine Etkileri	Mortellus Bartolomeu Dias Kristof Colomb Vasco da Gama Magellan Pizarro (kaşif) Ömer Talib (Osm. aydını) Shakespeare Montaigne Erasmus Copernicus Michelangelo Leonardo Da Vinci Hz. İsa	62 63 63-64 63 63 64 65 65 65 65 65 66 66

		Martin Luther	66
		Kanuni Sultan Süleyman	67
		Galileo	67
		Locke	67
		Bacon	67
		Descartes	67
		Newton	67
		Voltaire	67
		Diderot	67
		j.j.Rousseau	67
		16.Louis	70
	Osmanlı Devletinde Islahat Hareketleri	III.Ahmet	72
		Yirmisekiz Mehmet Çelebi	73
		Sait Efendi	
		İbrahim Müteferrika	73
		II.Mahmut	73
		Münif Paşa	75-77-79
		Ali Suavi	75
		Abdülmecit	75
		Samuel Morse	76-78
		Abdülaziz	76
		II.Abdülhamid	78
		Mustafa Kemal Atatürk	78
			79
	Seyyahların Gözüyle Osmanlı	Busbecq	84
		Sokullu Mehmet Paşa	86
Ülkemizde Nüfus	Yeryüzünde Yaşam	Yavuz Sultan Selim	104
		Evliya Çelebi	104
		Fatih Sultan Mehmet	104
Zaman İçinde Bilim	Geçmişten Günümüze Bilginin Serüveni	Johannes Gutenberg	131
		Edison	131
		Marconi	131
		John Logie Baird	131
		Edouard Belin	132
		Chester Carlson	132
		James Russell	132
		Tim Berners Lee	133
	Türk İslam Medeniyetindeki Bilginler	Hız. Muhammed	134
		El Harezmi	135
		İbn-i Firnas	135
		Farabi	136
		İbni Sina	136
		İbni Heysem	136
		El Hazini	136
		El Cezeri	136
		İbni Haldun	137
		Ali Kuşçu	137
		Fatih Sultan Mehmet	137
		Katip Çelebi	137
		Piri Reis	137
	Avrupadaki Bilimsel Gelişmeler	Gutenberg	139
		Kristof Colomb	140

		Magellan	140
		Copernicus	140
		Galileo	140
		Newton	141
		Deniş Papin	142
		Thomas Savery	142
		James Watt	142
		Richard Trevithick	142
		George Moore	142
		Samuel Morse	142
	Özgür Düşüncenin Bilimsel Gelişmelere Katkısı	Thales	144
		Hipokrat	144
		Pisagor	144
		Heredot	144
		Demokritos	144
		Diyojen	144
		Memun	144
		Galileo	144
		Copernicus	144
		Bruno	144-145
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Toprak Ana	Namık Kemal	152
		Aşık Veysel	152
		Hammurabi	153
		Mete Han	153
	Geçmişten Günümüze Üretim Araçları	David Dorhout	161
	Sosyal Hayatta Vakıfların Yeri	II.Abdülhamid	164
	Meslek Edindiren Kurumlar	Ahi Evran	166
		İbni Batuta	166
Yaşayan Demokrasi	Demokrasinin Serüveni	Martin Luther King	182
		I.John	182
		Fatih Sultan Mehmet	184
		İbrahim Şinasi	185
		Ali Suvai	185
		Bilge Kağan	187
	Atatürk ve Demokrasi	Mustafa Kemal Atatürk	188-189-190
		Kazım Karabekir	190
		Refet Bele	190
		Adnan Adıvar	190
		Rauf Orbay	190
		Ali Fuat Cebesoy	190
		Fethi Okyar	190
	Anayasadan Gelen Güç	Mustafa Kemal Atatürk	194
Toplam		131	

“Birey ve Toplum öğrenme alanı içerisinde yer alan “İletişim Kurarak Anlaşırız” konusu kapsamında Yunus Emre ismi kullanılmaktadır. İletişim konusuna dikkat çekmek amaçlı Yunus Emre’nin bir sözü verilerek iletişimin önemi vurgulanmıştır.

Görsel 12:Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.14)

Yunus Emre’nin sayfa 14’teki sözü Görsel 12’te verilmiştir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde ismi geçen tarihi şahsiyetler genellikle Osmanlı Devleti döneminde önemli başarılar elde etmiş kişilerdir. Bunlar hem Osmanlı devletine bağlı kişilerden hem de Avrupa’daki başarılı isimlerden sayılabilir.

Osmanlı Devletinin kuruluşundan çöküşüne kadar başa geçen padişahlar sırası ile ders kitabında bulunmaktadır. İsmi geçen Osmanlı padişahları Tablo 6’da “Türk tarihinde Yolculuk” ünitesi içerisinde “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu”, “Osmanlı Devletinde Fetih Siyaseti” ve “Osmanlı Devletindeki Islahat Hareketleri” konuları içerisinde yer almaktadır.

Tablo 6’da “Avrupa’daki Gelişmeler Ve Osmanlı Devletine Etkileri” konusu içerisinde yabancı tarihi şahsiyetler dikkat çekmektedir. Bu kişilere vurgu yapılırken coğrafi keşifler, reform, rönesans, aydınlanma çağı, sanayi inkılabı ve Fransız ihtilali konuları ele alınmıştır.

Tablo 7: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İçerisinde Yer Alan Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlı Devletine Etkileri Konusu İçerisinde Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlı Devletine Etkileri	Tarihi Şahsiyetler
Coğrafi Keşifler	Bartolomeu Dias, Kristof Colomb, Vasco da Gama, Magellan, Pizarro, Ömer Talib
Rönesans	Shakespeare, Montaigne, Erasmus, Copernicus, Michelangelo, Leonardo Da Vinci

Reform	Hız. İsa, Martin Luther, Kanuni Sultan Süleyman
Aydınlanma Çağı	Galileo, Locke, Bacon, Descartes, Newton, Voltaire, Diderot, j.j.Rousseau
Sanayi İnkılabı	-
Fransız İhtilali	16. Louis

Tablo 7’ de “Avrupa’daki Gelişmeler ve Osmanlı Devletine Etkileri” bölümüne dair coğrafi keşifler, reform, rönesans, aydınlanma çağı, sanayi inkılabı ve Fransız ihtilali konularına yönelik tarihi şahsiyet dağılımı verilmiştir.

“Ülkemizde Nüfus” ünitesi kapsamında bir konu(Yeryüzünde Yaşam) içerisinde tarihi şahsiyetlere rastlanmıştır. Bu tarihi şahsiyetler şöyle sıralanabilir: Yavuz Sultan Selim(sayfa 104), Evliya Çelebi(sayfa 104), Fatih Sultan Mehmet(sayfa 104).

Verilen isimler Bayburt ilinin tarihi hakkında bilgi verilen bir metnin içerisinde geçmektedir.

“Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinden sonra tarihi şahsiyetlerin ikinci olarak yoğunlaştığı ünite “Zaman İçinde Bilim” ünitesidir. Bu ünite içerisinde 40 farklı tarihi şahsiyet adına rastlanmaktadır. Bu isimler Tablo 7’deki “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde gösterilmiştir.

“Zaman İçinde Bilim” ünitesinde hem yerli hem yabancı kişilere rastlanmaktadır. Bu kişiler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Zaman İçinde Bilim Ünitesinde Yer Alan Türk ve Yabancı Tarihi Şahsiyetler

Zaman İçinde Bilim	
Türk Tarihi Şahsiyetler	Yabancı Tarihi Şahsiyetler
Hız. Muhammed	Johannes Gutenberg
El Harezmi	Edison
İbn-i Firnas	Marconi
Farabi	John Logie Baird
İbni Sina	Edouard Belin
İbni Heysem	Chester Carlson
El Hazini	James Russell
El Cezeri	Tim Berners Lee
İbni Haldun	Thomas Savery
Ali Kuşçu	Kristof Colomb

Fatih Sultan Mehmet	Magellan
Katip Çelebi	Copernicus
Piri Reis	Galileo
Memun	Newton
	Deniş Papin
	Thomas Savery
	James Watt
	Richard Trevithick
	George Moore
	Samuel Morse
	Thales
	Hipokrat
	Pisagor
	Heredot
	Demokritos
	Diyojen
	Bruno

“Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesi bağlamında “Toprak Ana” konusu içerisinde Namık Kemal(sayfa 152), Aşık Veysel(sayfa 152), Hammurabi(sayfa 153) ve Mete Han(sayfa 153) isimleri geçmektedir. Namık Kemal’in “Vatan yahut Silistre” adlı eserinden bir alıntısı alınarak, Aşık Veysel’in “Toprak Ana” isimli şiiri öğrenciye sunularak toprak-millet ilişkisi üzerinde durulmuştur. Toprak konusunda tarih öncesi dönemler hakkında bilgi verilirken Hammurabi Kanunları üzerinde durulmuş ve Mete Han’ın Tunguzlar ile olan bir konuşması örnek gösterilmiştir.

Sayfa 161’de David Dorhout’un çiftçi robot yapmaya nasıl ve neden karar verdiği konusuna vurgu yapılarak kısa bir metin içerisinde robotlar ele alınmış, bu konu hakkında öğrencilerin fikirleri sorulmuştur.

“Meslek Edindiren Kurumlar” konusu içerisinde Ahi Evran(sayfa 166) ve İbni Batuta(sayfa 166) isimlerine rastlanmaktadır.

Eğitim kurumlarının temeli sayılan ahilik teşkilatı ile ilgili bilgi verilerek Ahi Evran’ın görseli konu içerisinde sunulmuştur. Ahi Evran’ın heykel görseli, Görsel 13’ te verilmiştir.

Abi Teşkilatının kurucusu olan Abi Evran

Görsel 13: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 166)

“Yaşayan Demokrasi” ünitesinde Martin Luther King(sayfa 182), I.John(sayfa 182), Fatih Sultan Mehmet(sayfa 184), İbrahim Şinasi(sayfa 185), Ali Suvai(sayfa 185), Bilge Kağan(sayfa 187), Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 188-189-190-194), Kazım Karabekir(sayfa 190), Refet Bele(sayfa 190), Adnan Adıvar(sayfa 190), Rauf Orbay(sayfa 190), Ali Fuat Cebesoy(sayfa 190), Fethi Okyar(sayfa 190) isimlerine yer verilmiştir.

“Yaşayan Demokrasi” ünitesi kapsamındaki “Demokrasinin Serüveni” konusunda Martin Luther King’in “Bir Hayalim Var” konuşması verilerek Amerika’da demokrasi sürecine örnekler sunulmuştur. I. John’un Magna Carta’sı, Fatih Sultan Mehmet dönemindeki Divanı Hümayunun işleyişi, Tanzimat Fermanı’nın ilanı zamanında etkili görevler üstlenen İbrahim Şinasi ve Ali Suvai gibi isimler Demokrasinin sürecine örnek olarak gösterilmiştir.

Sayfa 190’da “Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri” konusunda Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına değinilerek kurucuları (Kazım Karabekir, Refet Bele, Adnan Adıvar, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Fethi Okyar) resimleri ile birlikte verilmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları Görsel 14’te gösterilmiştir.

Millî Mücadele’de önemli hizmetleri olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucuları bir arada. Soldan sağa: Kâzım Karabekir, Refet Bele, Dr. Adnan Adıvar, H. Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy.

Görsel 14: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 190)

Tablo 9’da 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan MEB yayınlarına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında adı geçen tarihi şahsiyetlere bulunduğu ünite, konu ve sayfa numarası ile birlikte yer verilmiştir.

Tablo 9: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetler

Üniteler	Konular	Tarihi Şahsiyetler	Sayfa Numarası
İletişim ve İnsan İlişkileri	İletişime Başlıyorum	Nasreddin Hoca	15
		Yusuf Has Hacib	16
	Çevremle İletişim Kurabiliyorum	Hız. Ali	17
		Şeyh Edebali	17
		Osman Gazi	17
	Dünyayı Evimize Getiren Kutu: Televizyon	Guglielmo Marconi	22
		John Logie Baird	22
	Düşünüyorum, Düşündüğümü Açıklıyorum	Mustafa Kemal Atatürk	29
Türk Tarihinde Yolculuk	Bir Devlet Doğuyor	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	38
		Ertuğrul Gazi	38
		Alaeddin Keykubat	38
		Osman Gazi	38
		Halil İnalcık	39-48
		Şeyh Edebali	39
		Bala Hatun	39
		Orhan Gazi	39
		I.Murat	39
		Mustafa Kemal Atatürk	41
		Zübeyde Hanım	41
	Osmanlı Fetih Siyaseti	Fatih Sultan Mehmet	48-53
		Mustafa Kemal Atatürk	48
		Osman Gazi	49
		Orhan Gazi	50
		I.Murat	50
		Yıldırım Bayezid	51
		Timur	51
		Çelebi Mehmet	52
		II.Murat	52
		Hız. Muhammed	53-57-62
		II.Bayezid	57
		Yavuz Sultan Selim	57
		Şah İsmail	57
		Kanuni Sultan Süleyman	58
		Barbaros Hayrettin Paşa	58-59
		Oruç Reis	58-59
		II.Selim	60
		Sultan İbrahim	60

Avrupa Gelişiyor, Osmanlı ve Diğer Devletler Etkileniyor	Bartolomeu Dias	65	
	Kristof Kolomb	65	
	Vasco Da Gama	65	
	Amerika Vespucci	65	
	Macellan	65	
	Del Kano	65	
	İbni Sina	67	
	Farabi	67	
	İbni Rüşd	67	
	Leonardo Da Vinci	67	
	Dante	68	
	Machiavelli	68	
	Shakespeare	68	
	Montaigne	68	
	Cervantes	68	
	Erasmus	68	
	Michelangelo	68	
	Dürer	68	
	Copernicus	68	
	Martin Luther	69	
	Kanuni Sultan Süleyman	70	
	Montesquieu	70	
	Voltaire	70	
	j.j. Rousseau	70	
	Mustafa Kemal Atatürk	70-73	
	Kepler	71	
	Galileo	71	
	Newton	71	
	XVI. Louis	71	
	III.Selim	72	
Islahatlarla Değişen Osmanlı Kurumları	Yirmisekiz Mehmet Çelebi	75	
	Sait Efendi		
	İbrahim Müteferrika	75	
	III.Ahmet	75	
	II.Mahmut	75	
	Abdülmecid	76	
	Chamberlain	76-77	
	J.Lawrence Smith	77	
	Samuel Morse	77	
		77	
Kültürümle Varım	Seyyah Keppel	80	
	Seyyah Paul P. Krause	80	
	Evliya Çelebi	80-82-84	
	Seyyah George Sandys	81	
	Seyyah Phlippe de la Canaye	82	
	Seyyah Antoine Gallan	83	
	Seyyah Fellows	83	
	Seyyah Charles Texier	84	
Nüfus ve Yerleşme	Neden Göç Ediyoruz	Oktay Sinanoğlu	106
Zaman İçinde Bilim	Kil Tabletten Tablet Bilgisayara	Ptolemaios (Mısır kralı)	124
		Evmenes (Bergama kralı)	124
		Gutenberg	125

		Bill Gates	125
		Steve Jobs	125
	Işık Doğudan Yükselir	Hız. Muhammed	128
		El Harezmi	128-132
		Memun	128
		Brian Whitaker	128
		Aristoteles	128
		Platon	128
		Hipokrat	128
		Öklid	128
		Pisagor	128
		Farabi	129-132
		İbni Sina	129-132
		El Hazini	129-132
		Newton	129
		El Cezeri	130-132
		Artuklu hükümdarı Mahmut	130
		İbni Haldun	
		Ali Kuşçu	130-132
		Fatih Sultan Mehmet	131-132
		Uluğ Bey	131
		Piri Reis	131
		Kemal Reis	131-132
		Katip Çelebi	131
			132
	Karanlıktan Aydınlığa	Gutenberg	133
		Kristof Kolomb	133
		Magellan	133
		Copernicus	134
		Galileo	134-135
		Isaac Newton	134-135
		Thomas Savery	134-136-137
		Thomas Newcomen	135-136
		James Watt	135-136
		Richard Trevithick	135-136
		George Moore	135-137
	Özgür Düşünce ve Bilim	Mustafa Kemal Atatürk	139
		Prof. Dr. Aydoğan Özcan	139
		Prof. Dr. Remziye Hisar	139
		Muazzez İlmiye Çığ	139
		Prof. Dr. Fuat Sezgin	139
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Üretim ve Yönetimin Temeli Toprak	Mustafa Kemal Atatürk	147
	Üretim Yolculuğu	John Kay	149
		James Watt	149
		Robert Fulton	150
		Richard Trevithic	150
	Yardımlaşma ve Dayanışma Kültürümüz	Mustafa Kemal Atatürk	155
	Geçmişten Geleceğe Mesleki Eğitim	Tuğrul Bey	159
		Alparslan	159
		Nizamülmülk	159

		Orhan Bey	159
		Fatih Sultan Mehmet	159-160
		II.Murat	160
		Ahi Evran	161
	Teknoloji ve Değişen Dünya	Graham Bell	169
		James Watt	169
Yaşayan Demokrasi	Demokrasinin Tarihteki Yolculuğu	Mustafa Kemal Atatürk	176
		Yusuf Has Hacıp	177
		Hız. Muhammed	178
		II.Mahmut	178
		Abdülmecid	178
		Mustafa Reşit Paşa	178
		II. Abdülhamid	179-180
		V. Mehmet Reşat	180
	Atatürk ve Demokrasi	Mustafa Kemal Atatürk	183-184-185-186-187-188-189-190
		Fethi Okyar	185-186
		Celal Bayar	186
	Huzur Demokrasi ile Gelir	Gül Esin	199
		Satı Kadın	199
Ülkelerarası Köprüler	Türkiye ve Dünya	Dede Korkut	205
		Mustafa Kemal Atatürk	206
	Günümüz Dünya Sorunlarına Çözümler	Mustafa Kemal Atatürk	213
Toplam			160

MEB yayınları 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesi incelendiğinde Ekoyay yayınlarına göre daha fazla tarihi şahsiyet adının geçtiği görülmektedir. “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde adı geçen tarihi şahsiyetler Nasreddin Hoca(sayfa 15), Yusuf Has Hacıp(sayfa 16), Hız. Ali(sayfa 17), Şeyh Edebali(sayfa 17), Osman Gazi(sayfa 17), Guglielmo Marconi(sayfa 22), John Logie Baird(sayfa 22), Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 29)’tür.

MEB yayınları “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi kapsamında Osmanlı Devletinin kuruluşundan çöküşüne kadar başa geçen padişahların isimleri verilmektedir. Adı geçen padişahlar sırası ile şu şekilde sıralanmaktadır: Ertuğrul Gazi(sayfa 38), Alaeddin Keykubat(sayfa 38), Osman Gazi(sayfa 38-49), Orhan Gazi(sayfa 39-50), I. Murat(sayfa 39-50), Fatih Sultan Mehmet(sayfa 48-53), Yıldırım Bayezid(sayfa 51), Çelebi Mehmet(sayfa 52), II. Murat(sayfa 51), II. Bayezid(sayfa 57), Yavuz Sultan Selim(sayfa 57-70), Kanuni Sultan Süleyman(sayfa 58), II. Selim(sayfa 60), Sultan İbrahim(sayfa 60), III. Selim(sayfa 72), III. Ahmet(sayfa 75), II. Mahmut(sayfa 76), Abdülmecid (sayfa 76-77).

Ekoyay yayınlarında “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesi içerisinde MEB yayınından farklı olarak Abdülaziz ve II. Abdülhamid isimleri de bulunmaktadır.

MEB yayınları ve Ekoyay yayınları karşılaştırıldığında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında çoğu tarihi şahsiyet adının benzer olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu öğrenme alanı içerisinde dikkat çeken başka bir husus “Kültürümle Varım” konusu kapsamında birçok seyyahın adının geçmesidir. Ekoyay yayınlarında ise bu kadar yoğunlukta seyyah adı bulunmamaktadır.

MEB yayınlarında “Kültürümle Varım” konusu içerisinde yer alan seyyahlar Tablo 9’de gösterilmiştir.

Sayfa 104’te Nüfus ve Yerleşme ünitesinde beyin göçüne örnek göstermek amaçlı Oktay Sinanoğlu’nun hayatına görseli ile birlikte yer verilmiştir (Görsel 15).

Görsel 15: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.104)

“Zaman İçinde Bilim” ünitesi bağlamında Ekoyay ve MEB yayınları birlikte değerlendirildiğinde ortak olan ve ortak olmayan tarihi şahsiyetler olduğu görülmektedir.

Verilen tarihi şahsiyetler “Zaman İçinde Bilim” ünitesi kapsamında Ekoyay ve MEB yayınevinde aynı olarak kullanılan isimler ve birinde bulunup diğerinde bulunmaması ile farklılık gösteren isimler olarak tabloya dönüştürülmüştür.

Ortak olan ve ortak olmayan tarihi şahsiyetlerin isimleri Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: “Zaman İçinde Bilim” ünitesi bağlamında Ekoyay ve MEB Yayınlarında Ortak Olan ve Ortak Olmayan Tarihi Şahsiyetler

Ekoyay ve MEB Yayınlarında Ortak Bulunan Tarihi Şahsiyetler	Ekoyay ve MEB Yayınlarında Ortak Olarak Bulunmayan Tarihi Şahsiyetler	
	Ekoyay Yayıncılık	MEB Yayıncılık
Johannes Gutenberg	Edison	Ptolemaios
Hız. Muhammed	Marconi	Evmenes
El Harezmi	John Logie Baird	Bill Gates
İbn-i Firnas	Edouard Belin	Steve Jobs
Farabi	Chester Carlson	Brian Whitaker
İbn-i Sina	James Russell	Aristoteles
El Hazini	Tim Berners Lee	Platon
El Cezeri	İbn-i Firnas	Öklid
İbn-i Haldun	İbn-i Heysem	Artuklu Hükümdarı Mahmut
Ali Kuşçu	Deniz Papin	Uluğ Bey
Fatih Sultan Mehmet	Samuel Morse	Kemal Reis
Katip Çelebi	Tales	Thomas Newcomen
Piri Reis	Heredot	Mustafa Kemal Atatürk
Kristof Colomb	Demokritos	Prof. Dr. Aydoğan Özcan
Magellan	Diyojen	Prof. Dr. Remziye Hisar
Copernicus	Bruno	Muazzez İlmiye Çığ
Galileo		Prof. Dr. Fuat Sezgin
Newton		
Thomas Savery		
James Watt		
Richard Trevithick		
George Moorge		
Hipokrat		
Pisagor		
Memun		

Tablo 10’ da “Zaman İçinde Bilim” ünitesi bağlamında Ekoyay ve MEB Yayınlarında ortak olan 25 adet tarihi şahsiyet yer almaktadır. İki yayınevinde de farklı olarak öğrenciye sunulan tarihi şahsiyetlerin sayısı ise 33’tür. Farklı isim ve aynı isim olarak adı geçen tarihi şahsiyetler Tablo 10’da gösterilmiştir.

“Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde birçok tarihi şahsiyet adı yer almaktadır. Bunlardan “Üretim Yolculuğu” konusu içerisinde basit çaplı makinelerin üretimi hususunda John Kay(sayfa 149), James Watt(sayfa 149), Robert Fulton(sayfa 150), Richard Trevithic(sayfa 150) gibi tarihi şahsiyetlere yer verilmiştir.

“Geçmişten Geleceğe Mesleki Eğitim” kısmında mesleki eğitimin önemi üzerinde durularak geçmişten günümüze mesleki gelişim dönemleri konusuna değinilmekte ve önemli katkılar sunan tarihi şahsiyeler örnek gösterilmektedir. Bu tarihi şahsiyetler Tablo 9’da “Geçmişten Geleceğe Mesleki Eğitim” konusunda yer almaktadır.

“Yaşayan Demokrasi” ünitesinde 12 farklı tarihi şahsiyet adı bulunmaktadır. Bu isimler Mustafa Kemal Atatürk(sayfa 176-183-184-185-186-187-188-189-190), Yusuf Has Hacıp(sayfa 177), Hz. Muhammed(sayfa 178), II.Mahmut(sayfa 178), Abdülmecid(sayfa 178), Mustafa Reşit Paşa(sayfa 178), II., Abdülhamid(sayfa 179-180), V. Mehmet Reşat(sayfa 180), Fethi Okyar(sayfa 185-186), Celal Bayar(sayfa 186), Gül Esin(sayfa 199) ve Satı Kadın(sayfa 199)’dır.

“Ülkelerarası Köprüler” ünitesi kapsamında Dede Korkut(sayfa 205) ve Atatürk(sayfa 206-213) isimleri verilmiştir.

Dede Korkut UNESCO Dünya Somut Olmayan Kültür Miras listesine girmesi ile konu içerisinde verilirken Atatürk’ten uluslararası ilişkilerde izlenmesi gereken yollar üzerinde durularak bahsedilmiştir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 5. alt problemi “4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan tarihi şahsiyetler hangi kategoride gruplandırılarak verilmiştir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin sosyal bilgiler ders kitaplarındaki konular incelenerek tarihi şahsiyetler tespit edilmiş ve belirli alanlara göre sınıflandırılmıştır. Bu alanlar, askeri/yönetici, bilim insanları/bilginler, müzik, resim, dini kişilikler ve seyyahlar/gezginler/kaşifler ve diğerleri olarak belirlenmiştir.

Bu kategoriler için tüm MEB yayınları ve özel yayınlar toplu bir şekilde ele alınmıştır.

4. sınıf düzeyinde tek bir yayınevine ulaşılabilmesi bakımından yalnızca Tuna Yayınları inceleme altına alınmıştır.

Tablo 11’de özel yayınevine ait 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan tarihi şahsiyetlerin hangi kategoride gruplandırılarak verildiği işaretleme yöntemi ile gösterilmiştir.

Tablo 11: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi

Tarihi Şahsiyetler	Askeri/ Yönetici	Bilim İnsanları/ Bilginler	Müzik	Resim	Dini Kişilikler	Seyyahlar/ Gezginler/ Kaşifler
Picasso				X		
Salvador Dali				X		
Miro				X		
Bedri Rahmi Eyüpoğlu				X		
Adnan Turani				X		
Betero				X		
Selçuk Demirel				X		
Piet Pedersen				X		
Kasım Bey	X					
Mustafa Kemal Atatürk	X					
Kazım Karabekir	X					
Tayyar Rahmiye Hanım	X					
Sütçü İmam	X					
Ali Saip Ursavaş	X					
Şahin Bey (Mehmet Sait)	X					
Hasan Tahsin	X					
Yörük Ali Efe	X					
Ali Fuat Cebesoy	X					
İsmet İnönü	X					
Şerife Bacı	X					
Fevzi Çakmak	X					
Humphrey Davy		X				
Warren de la Rue		X				
Thomas Edison		X				
Peter Hewilt		X				
Claude Chappe		X				
Samuel Morse		X				
Alexander Graham Bell		X				
Marconi		X				
Martin Cooper		X				
Leonardo Da Vinci		X				
Hezarfen Ahmet Çelebi		X				
Lagari Hasan Çelebi		X				
Joseph-Etienne Montgolfier kardeşler		X				
Henri Cifard		X				
Ferdinand Von Zeppelin		X				
John Montgomery		X				
Wright kardeşler		X				
George Mestral		X				

Toplam	13	18	0	8	0	0
---------------	----	----	---	---	---	---

Tablo 11’de verilen Tuna yayınlarına ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde toplam 13 adet yönetici ve ya askeri özellikleri ile öne çıkan tarihi şahsiyet bulunmaktadır. Bu kişiler milli mücadele dönemi kahramanları olarak verilmektedir.

Bilim insanları/ bilginler kategorisinde toplam 18 adet tarihi şahsiyet yer almaktadır. Bu kişiler “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında ağırlık kazanmaktadır.

Resim yetenekleri ile öne çıkan 8 adet tarihi şahsiyet “Birey ve Toplum” öğrenme alanında ressamalara örnek vermek amaçlı cümle içerisinde kullanılmaktadır.

Geriye kalan müzik, dini nitelikli kişiler ve seyyahlar kategorisinde herhangi bir tarihi şahsiyet bulunmamaktadır.

Tablo12: Ata ve MEB Yayınlarına Ait Olan 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi

Tarihi Şahsiyetler	Askeri/ Yönetici	Bilim İnsanları/ Bilginler	Müzik/ Resim	Dini Kişilikler	Seyyahlar/ Gezginler/ Kaşifler	Diğer
Mustafa Kemal Atatürk	X					
Hız. İsa				X		
Gordios	X					
Midas	X					
Hipokrat		X				
Pisagor		X				
Heredot		X				
Diyojen		X				
Hammurabi	X					
Kral II. Sargon	X					
Asurbanipal	X					
Mimar Sinan						X
II. Selim	X					
Hız. İbrahim	X					
Kral Antiochos	X					
Aşık Veysel			X			
Yusuf Has Hacıp		X				
Aziz Sançar		X				
El Cezeri		X				
Leonardo Da Vinci			X			
Gazi Yaşargil		X				
Marie Curie		X				
Zihni Derin						X

Şerife Bacı	X					
Ali Kuşçu		X				
Fatih Sultan Mehmet	X					
Galileo Galilei		X				
Canan Dağdeviren		X				
Kanuni Sultan Süleyman	X					
Mimar Hayreddin						X
Dede Korkut						X
Cervantes						X
Beethoven			X			
Mehmet Akif Ersoy						X
Osman Hamdi Bey			X			
Tales		X				
Hekataios		X				
Levni			X			
Nasreddin Hoca						X
Kaşgarlı Mahmut		X				
Peter Abelard		X				
Newton		X				
İbni Sina		X				
Edison		X				
Bruno		X				
İbni Haldun		X				
Gözde Durmuş		X				
Arkhimedes		X				
Einstein		X				
Jean-Marc-Coté		X				
Nuri Demirağ						X
Selahattin Reşit Alan						X
Galip Demirağ						X
Arif Nihat Asya						X
Hamdullah Suphi						X
Louis Pasteur		X				
Oğuz Kağan	X					
Victor Hugo						X
Homeros						X
Yaşar Kemal						X
Charles Dickens						X
Maksim Gorki						X
Toplam	13	26	5	1	0	17

Tablo 12’te verilen Ata ve MEB yayınlarına ait 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları bir arada ele alınmıştır. İki yayınevinde de ismi geçen tarihi şahsiyetler kategorileştirilerek tablo 12’ de gösterilmiştir.

Tablo 12’ de en çok tarihi şahsiyet ismi bulunan kategori 26 kişi ile Bilim insanları/ bilginler kategorisidir. Bu sıralamayı 17 tarihi şahsiyet adının geçmesi ile diğer kategorisi takip etmektedir. Diğer kategorisinde mimarlar, edebiyatçılar ve devlete önemli katkılarda bulunan kişiler yer almaktadır.

Resim/ müzik kategorisinde 5, dini nitelikli kişiler kategorisinde 1 kişi bulunmaktadır. Seyyah/ gezgin olarak ise ders kitaplarında herhangi bir tarihi şahsiyete rastlanmamıştır.

Tablo 13: Anadol ve MEB Yayınlarına Ait Olan 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi

Tarihi Şahsiyetler	Askeri/ Yönetici	Bilim İnsanları/ Bilginler	Müzik/ Resim	Dini Kişilikler	Seyyahlar/ Gezginler/ Kaşifler	Diğer
Oğuz Kağan	X					
Mustafa Kemal Atatürk	X					
Teoman	X					
Mete Han	X					
Balamir Kağan	X					
Attila	X					
Bumin Kağan	X					
İstemi Yabgu	X					
Mukan Kağan	X					
Bilge Kağan	X					
Kül Tigin	X					
Tonyukuk	X					
Kutluk Kağan	X					
Kutluk Bilge Kül Kağan	X					
Böğü Kağan	X					
Hız. Muhammed				X		
Hız. Ebubekir				X		
Hız. Ömer				X		
Hız. Osman				X		
Hız. Ali				X		
Muaviye	X					
Hız. Ayşe				X		
Hız. Hasan				X		
Ebul Abbas Abdullah	X					
Harun Reşit	X					
Mutasım	X					
İbni Sina		X				
İmam Buhari		X				
Biruni		X				
Kaşgarlı Mahmut		X				
Ahmet Yesevi		X				

Yusuf Has Hacip		X	
Bilge Kül Kadir Han	X		
Satuk Buğra Han	X		
Yusuf Kadir Han	X		
Alp Tigin	X		
Gazneli Mahmut	X		
Selçuk Bey	X		
Tuğrul Bey	X		
Çağrı Bey	X		
Sultan Mesut	X		
Alp Arslan	X		
IV. Romanos Diogenes	X		
Ebul Kasım Saltuk	X		
Ahmet Gazi	X		
Mengücek Gazi	X		
Artuk Bey	X		
Çaka Bey	X		
Süleyman Şah	X		
II. Kılıçarslan	X		
Mevlana		X	
Ahi Evran		X	
Yunus Emre		X	
Hacı Bektaş Veli		X	
Şemseddin Altun Apa	X		
Alaeddin Keykubat	X		
Yavuz Sultan Selim	X		
Klaus Schmidt		X	
Sokrates		X	
Platon		X	
Konfüçyüs		X	
Aristoteles		X	
Farabi		X	
Rene Descartes		X	
Voltaire		X	
Mazhar Osman		X	
Hulusi Behçet		X	
Cahit Arf		X	
Oktay Sinanoğlu		X	
Canan Dağdeviren		X	
Mehmet Nuri Demirağ			X
Sabahattin Reşit Alan			X
Galip Demirağ			X
Ömer Halisdemir	X		
Süreyya Ağaoğlu			X
Türkan Akyol	X		X
Gül Esin	X		
Kara Fatma	X		

Halide Edip Adıvar							X
Mimar Sinan							X
Hacı Ahmet oğlu Rıza Efendi (zabit namzedi)	X						
Er Osman oğlu Abbas	X						
Mozart				X			
II. Abdülhamit	X						
C.I.Rudenko			X				
Yolluğ Tigin			X				
İbni Fadlan						X	
Moyençor	X						
Tarık Bin Ziyad	X						
Harezmi			X				
El Kindi			X				
Edip Ahmet Yükneki			X				
Melikşah	X						
Sultan Sencer	X						
Nizamülmülk			X				
Celaleddin Harzemşah	X						
I.Aleksios Komnenos	X						
II.Urban	X						
Selahattin Eyyubi	X						
Esen Karamürsel Akpek			X				
Yasemin Adar			X				
Gizem Girişmen			X				
Feryal Özel			X				
Altuncan Hatun	X						
Gördesli Makbule	X						
Tayyar Rahmiye Hanım	X						
Teğmen Fatma Hanım	X						
Nesrin Olgun Arslan			X				
Matrakçı Nasuh			X				
Evliya Çelebi						X	
Fuat Köprülü							X
Toplam	58	35	1	7	2		9

Tablo 13'te 58 adet askeri/yönetici kategorisinde, 35 adet bilim insanları/bilgin kategorisinde öne çıkan tarihi şahsiyetlerin yer aldığı görülmektedir.

Diğer kategorisinde mimar, edebiyatçı, yazar, avukat, siyasetçi özellikleriyle öne çıkan toplam 9 adet tarihi şahsiyetin adı bulunmaktadır. Bu sıralamayı 7 tarihi şahsiyet ile dini nitelik taşıyan tarihi şahsiyetler takip etmektedir.

Müzik alanında tablo 13'te tek göze çarpan kişi ise Mozart'tır.

Tablo 14: Ekoyay ve MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Kategorileştirilmesi

Tarihi Şahsiyetler	Askeri/ Yönetici	Bilim İnsanları/ Bilginler	Müzik/ Resim	Dini Kişilikler	Seyyahlar/ Gezginler/ Kaşifler	Diğer
Yunus Emre		X				
Ertuğrul Gazi	X					
Alaeddin Keykubat	X					
Osman Gazi	X					
Şeyh Edebali				X		
Aşık Paşazade						X
Halil İnalçık		X				
Dursun Fakih				X		
Orhan Gazi	X					
I.Murat	X					
Yıldırım Bayezid	X					
Çelebi Mehmet	X					
II.Murat	X					
Mimar Sinan						X
Timur	X					
Fatih Sultan Mehmet	X					
Sara Hatun (Uzun Hasan'ın annesi)						X
Mustafa Kemal Atatürk	X					
Anagnostik (Rahip)				X		
Lajos Fekete (Macar Tarihçi)						X
II.Bayezid	X					
Yavuz Sultan Selim	X					
Kanuni Sultan Süleyman	X					
Hız. Muhammed				X		
Piri Reis	X					X
Mortellus						X
Bartolomeu Dias					X	
Kristof Colomb					X	
Vasco da Gama					X	
Magellan					X	
Pizarro (kaşif)					X	
Ömer Talib (Osm. aydını)						X
Shakespeare						X
Montaigne						X
Erasmus						X
Copernicus						X
Michelangelo			X			
Leonardo Da Vinci			X			
Hız. İsa				X		

Martin Luther		X	
Galileo		X	
Locke		X	
Bacon		X	
Descartes		X	
Newton		X	
Voltaire			X
Diderot			X
j.j.Rousseau		X	
16.Louis	X		
III.Ahmet	X		
Yirmisekiz Çelebi	Mehmet		X
Sait Efendi			X
İbrahim Müteferrika			X
II.Mahmut	X		
Münif Paşa	X		
Ali Suavi			X
Abdülmecit	X		
Samuel Morse		X	
Abdülaziz	X		
II.Abdülhamid	X		
Busbecq			X
Sokullu Mehmet Paşa			X
Evliya Çelebi			X
Johannes Gutenberg			X
Edison		X	
John Logie Baird		X	
Edouard Belin		X	
Chester Carlson		X	
James Russell		X	
Tim Berners Lee		X	
Hız. Muhammed			X
El Harezmi		X	
İbn-i Firnas		X	
Farabi		X	
İbni Sina		X	
İbni Heysem		X	
El Hazini		X	
El Cezeri		X	
İbni Haldun		X	
Ali Kuşçu		X	
Katip Çelebi			X
Denis Papin		X	
Thomas Savery		X	
James Watt		X	
Richard Trevithick		X	

George Moore		X	
Thales		X	
Hipokrat		X	
Pisagor		X	
Heredot		X	
Demokritos		X	
Diyojen		X	
Memun	X		
Bruno		X	
Namık Kemal			X
Aşık Veysel		X	
Hammurabi	X		
Mete Han	X		
David Dorhout		X	
Ahi Evran			X
İbni Batuta			X
Martin Luther King		X	
I.John	X		
İbrahim Şinasi			X
Bilge Kağan	X		
Kazım Karabekir	X		
Refet Bele	X		
Adnan Adıvar	X		
Rauf Orbay	X		
Ali Fuat Cebesoy	X		
Fethi Okyar	X		
Nasreddin Hoca			X
Yusuf Has Hacib		X	
Hız. Ali			X
Guglielmo Marconi		X	
John Logie Baird		X	
İsmail Hakkı Uzunçarşılı			X
Bala Hatun			X
Zübeyde Hanım			X
Şah İsmail	X		
Barbaros Hayrettin Paşa	X		
Oruç Reis	X		
II.Selim	X		
Sultan İbrahim	X		
Del Kano			X
İbni Rüşd		X	
Dante			X
Machiavelli			X
Cervantes			X
Dürer			X
Montesquieu		X	
Kepler		X	

III.Selim	X						
Chamberlain		X					
J.Lawrence Smith		X					
Seyyah Keppel					X		
Seyyah Paul P. Krause					X		
Seyyah George Sandys					X		
Seyyah Phlippe de la Canaye					X		
Seyyah Antoine Gallan					X		
Seyyah Fellows					X		
Seyyah Charles Texier					X		
Oktay Sinanoğlu		X					
Ptolemaios (Mısır kralı)	X						
Eumenes (Bergama kralı)	X						
Bill Gates		X					
Steve Jops		X					
Brian Whitaker							X
Aristoteles		X					
Platon		X					
Öklid		X					
Artuklu hükümdarı Mahmut	X						
Uluğ Bey		X					
Kemal Reis	X						
Thomas Newcomen		X					
Prof. Dr. Aydoğan Özcan		X					
Prof. Dr. Remziye Hisar		X					
Muazzez İlmiye Çığ		X					
Prof. Dr. Fuat Sezgin		X					
John Kay		X					
Robert Fulton		X					
Tuğrul Bey	X						
Alparslan	X						
Nizamülmülk		X					
Graham Bell		X					
Mustafa Reşit Paşa							X
V. Mehmet Reşat	X						
Celal Bayar	X						
Gül Esin	X						
Satı Kadın	X						
Dede Korkut							X
Toplam	49	63	3	7	17		33

Ekoyay ve MEB yayınlarına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki tarihi şahsiyetlerin kategorileştirilmesi durumlarına bakıldığında askeri/yönetici grubunda 49,

bilim insanları/bilginler grubunda 63, resim/müzik grubunda 3, dini nitelik taşıyan kişiler grubunda 7 ve seyyahlar/gezginler/kaşifler grubunda 17 kişi olduğu görülmektedir.

Diğer olarak belirlenen kategoride ise 33 kişi bulunmaktadır.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 6. alt problemi “4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan tarihi şahsiyetlere tüm öğrenme alanlarında yer verilmiş midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu alt probleme ilişkin bulgular şu şekildedir.

Tablo 15’te MEB yayınevine ait 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı verilerine ulaşılamaması sebebiyle yalnızca özel yayınevine ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 15: Tuna Yayınevine Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları

Öğrenme Alanları	Tuna Yayınevi
Birey ve Toplum	8
Kültür ve Miras	13
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	18
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-
Etkin Vatandaşlık	1
Küresel Bağlantılar	1
Toplam	41

Tuna Yayınlarına ait 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 2 adet öğrenme alanında herhangi bir tarihi şahsiyet adına rastlanmamaktadır. En çok “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında tarihi şahsiyetlerin verildiği bulgusuna ulaşılmıştır. En az tarihi şahsiyet adı geçen öğrenme alanları ise “Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar”dır.

Tablo 16: MEB ve Özel Yayınevine Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları

Öğrenme Alanları	MEB Yayınevi	Ata Yayınevi
Birey ve Toplum	-	1
Kültür ve Miras	13	16
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	1
Bilim, Teknoloji ve Toplum	11	5
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	1
Etkin Vatandaşlık	3	3
Küresel Bağlantılar	9	13
Toplam	41	40

Tablo 16’da MEB ve Ata yayınevine ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetler karşılaştırılarak incelenmiştir. Yayınlar incelendiğinde iki ders kitabında da birbirine yakın sayıda tarihi şahsiyet verildiği görülmektedir.

MEB yayınlarına ait 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanları 13 ve 11 tarihi şahsiyet bulundurması ile öne çıkmaktadır. Diğer öğrenme alanlarında bu sayı daha azdır.

Tarihi şahsiyet adının bulunmadığı öğrenme alanları “Birey ve Toplum”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” dir.

Ata yayınlarına ait 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı verilerinde ise tüm öğrenme alanlarında tarihi şahsiyetlerin yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. En çok tarihi şahsiyet ismi barındıran öğrenme alanı “Kültür ve Miras”tır. Bu öğrenme alanını 13 tarihi şahsiyet adının geçmesi ile “Küresel Bağlantılar” takip etmektedir.

Tablo 17: MEB ve Özel Yayınevine Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları

Öğrenme Alanları	MEB Yayınevi	Anadol Yayınevi
Birey ve Toplum	8	2

Kültür ve Miras	61	57
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	14
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	4
Etkin Vatandaşlık	12	8
Küresel Bağlantılar	6	-
Toplam	87	85

MEB yayınevine ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 3 farklı öğrenme alanında herhangi bir tarihi şahsiyete rastlanmazken, Anadol yayınevine ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bu sayı 2 öğrenme alanına düşmüştür. Sınıf düzeylerine yönelik herhangi bir tarihi şahsiyet ismi barındırmayan öğrenme alanları Tablo 17’de gösterilmiştir.

MEB yayınevine ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı en çok tarihi şahsiyet barındıran (61 adet) öğrenme alanı olarak ilk sırada yer almaktadır. Diğer öğrenme alanlarındaki tarihi şahsiyetlerin verilme oranları daha azdır.

Anadol yayınevi verilerine bakıldığında en çok tarihi şahsiyet ismini barındıran öğrenme alanı MEB yayınevinde olduğu gibi “Kültür ve Miras”tır. İkinci olarak en çok tarihi şahsiyet ismi geçen öğrenme alanı ise “Bilim, Teknoloji ve Toplum”dur. Diğer öğrenme alanları tarihi şahsiyetin verilişi bakımından sayıca azdır.

Tablo 18: MEB ve Özel Yayınevine Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Öğrenme Alanlarına Göre Verilme Durumları

Öğrenme Alanları	MEB Yayınevi	Ekoyay Yayınevi
Birey ve Toplum	8	1
Kültür ve Miras	71	61
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1	3
Bilim, Teknoloji ve Toplum	41	40
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	14	8
Etkin Vatandaşlık	12	13
Küresel Bağlantılar	2	-

Toplam	149	126
---------------	------------	------------

Tablo 18’e bakıldığında MEB yayınevine ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki tarihi şahsiyetler tüm öğrenme alanlarında mevcutken, Ekoyay yayınevine ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tek bir öğrenme alanında tarihi şahsiyete yer verilmediği dikkat çekmektedir. bu öğrenme alanı “Küresel Bağlantılar” dır.

Ekoyay Yayınlarına ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 61 kişi ile “Kültür ve Miras” öğrenme alanı en çok tarihi şahsiyetin adının bulunduğu öğrenme alanı olmaktadır.

İkinci en çok tarihi şahsiyet adı geçen öğrenme alanı “Bilim, Teknoloji ve Toplum”dur.

Ekoyay yayınevine ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 126 adet tarihi şahsiyet bulunurken, MEB yayınevine ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tarihi şahsiyetler dengeli bir şekilde dağıtılmış ve toplam tarihi şahsiyet sayısı 149’a yükselmiştir.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 7. alt problemi “4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlere yer verilirken görsellerle desteklenmiş midir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular 4. sınıf için Tablo 19’ de, 5. sınıf için Tablo 20’de, 6. sınıf için Tablo 21’de ve 7. sınıf için Tablo 22’te gösterilmiştir.

Tuna yayınlarına ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik sonuçlar Tablo 19’de sayısal değerlerle ifade edilmiştir.

Tablo 19: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Toplam Görsel Sayısı

	Tarihi Şahsiyetler	Görsel sayısı
Tuna Yayınları	41	19

4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 41 tarihi şahsiyete yönelik 19 görsel bulunmaktadır.

Tablo 20: 5. Sınıf sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki toplam görsel sayısı

	Tarihi Şahsiyetler	Görsel sayısı
Ata Yayınları	41	18

MEB Yayınları	42	15
---------------	----	----

Ata Yayınları 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 41 tarihi şahsiyete yönelik 18 görsel kullanılmıştır.

MEB yayınları 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 42 tarihi şahsiyete yönelik 15 görsel kullanılmıştır.

Tablo 21: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Toplam Görsel Sayısı

	Tarihi Şahsiyetler	Görsel sayısı
Anadol Yayınları	86	19
MEB Yayınları	94	18

Anadol Yayınları 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 86 tarihi şahsiyete ait 19 görsel bulunmaktadır.

MEB Yayınları 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 94 tarihi şahsiyete yönelik 18 görsel kullanılmıştır.

Tablo 22: : 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Toplam Görsel Sayısı

	Tarihi Şahsiyetler	Görsel sayısı
Ekoyay Yayınları	131	51
MEB Yayınları	160	70

Ekoyay Yayınları 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 131 adet tarihi şahsiyete yönelik 51 görsel, MEB Yayınları 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 160 adet tarihi şahsiyet 70 adet görselle aktarılmıştır.

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 8. alt problemi “MEB ve özel yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetlerde kadın- erkek oranı nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt probleme ilişkin bulgular şu şekildedir.

Tablo 23: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın-Erkek Oranları

Tuna Yayınları		
	Kadın	Erkek
4. Sınıf	2	37

Tuna yayınlarına ait 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 39 tarihi şahsiyet bulunmaktadır. Bazı tarihi şahsiyetlerin birden çok defa isminin üniteler içerisinde geçmesi ile bu sayı 41’e ulaşmaktadır. 4. Sınıf ders kitabı incelendiğinde tarihi şahsiyetlerin cinsiyet bakımından 37 erkek ve 2 kadın barındırdığı görülmektedir.

Adı geçen kadın tarihi şahsiyetler şunlardır: Tayyar Rahmiye Hanım(sayfa 52), Şerife Bacı(sayfa 57).

Tablo 24: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın Erkek Oranları

Ata Yayınları		MEB Yayınları		
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
5.Sınıf	3	32	2	41

5.sınıf sosyal bilgiler ders kitapları tarihi şahsiyetler bakımından incelendiğinde Ata yayınlarında 32 erkek, 3 kadın; MEB yayınlarında 41 erkek, 2 kadın olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Verilen kadın tarihi şahsiyetlerin isimleri tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Adı Geçen Kadın Tarihi Şahsiyetlerin İsimleri

	Ata Yayınlarında Adı Geçen Kadınlar	MEB Yayınlarında Adı Geçen Kadınlar
5.Sınıf	Marie Curie Şerife Bacı Canan Dağdeviren	Gözde Durmuş Marie Curie

Tablo 26: 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın Erkek Oranları

	Anadol Yayınları		MEB yayınları	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
6.Sınıf	7	74	9	74

Anadol yayınlarına ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 74 erkek, 7 kadın tarihi şahsiyet bulunmaktadır.

MEB yayınlarına ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 74 erkek, 9 kadın tarihi şahsiyet yer almaktadır.

Verilen kadın tarihi şahsiyetlerin isimleri tablo 27’te gösterilmiştir.

Tablo27: 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Adı Geçen Kadın Tarihi Şahsiyetlerin İsimleri

	Anadol Yayınlarında Adı Geçen Kadınlar	MEB Yayınlarında Adı Geçen Kadınlar
6.Sınıf	Hız. Ayşe Canan Dağdeviren Süreyya Ağaoğlu Türkan Akyol Gül Esin Kara Fatma Halide Edip Adıvar	Esen Karamürsel Akpek Yasemin Adar Gizem Girişmen Feryal Özel Altuncan Hatun Gördesli Makbule Tayyar Rahmiye Hanım Teğmen Fatma Hanım Nesrin Olgun Arslan

Tablo 28: 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Tarihi Şahsiyetlerin Kadın Erkek Oranları

	Ekoyay Yayınları		MEB yayınları	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
7.Sınıf	2	109	7	118

Ekoyay Yayınlarına ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri sonucu 109 erkek, 2 kadın tarihi şahsiyetin bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır.

MEB yayınlarına ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde ise 118 erkek, 7 kadın tarihi şahsiyet bulunmaktadır.

Verilen kadın tarihi şahsiyetlerin isimleri tablo 29’ de gösterilmiştir.

Tablo 29: 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Adı Geçen Kadın Tarihi Şahsiyetlerin İsimleri

	Ekoyay Yayınlarında Adı Geçen Kadınlar	MEB Yayınlarında Adı Geçen Kadınlar
7.Sınıf	Sara Hatun Martin Luther	Bala Hatun Zübeyde Hanım Martin Luther Prof. Dr. Remziye Hisar Muazzez İlmiye Çığ Gül Esin Satı Kadın

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın 9. alt problemi “MEB ve özel yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitaplarındaki öğrenme alanları sonlarında yer verilen değerlendirme sorularında tarihi şahsiyetlere yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Tüm sınıf düzeyleri için değerlendirme sorularında adı geçen tarihi şahsiyetler öğrenme alanları ile birlikte 4. Sınıf için Tablo 30’de, 5. sınıf için Tablo 31’de, 6. Sınıf için Tablo 32’te, 7. Sınıf için Tablo 33’te gösterilmiştir.

Tablo 30: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler

Öğrenme Alanları	Tarihi Şahsiyetler
Birey ve Toplum	-
Kültür ve Miras	Mustafa Kemal, Şahin Bey, Fevzi Paşa, Ali Saip Bey, Şahin Bey, Şerife Bacı, Yörük Ali Efe
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-
Bilim Teknoloji ve Toplum	Edison, Hezarfen Ahmed Çelebi
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-
Etkin Vatandaşlık	Mustafa Kemal Atatürk
Küresel Bağlantılar	-

4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 3 farklı öğrenme alanı içerisinde yer alan değerlendirme sorularında 10 adet tarihi şahsiyet adı geçmektedir.

Kültür ve Miras öğrenme alanı değerlendirme sorularında Mustafa Kemal, Şahin Bey, Fevzi Paşa, Ali Saip Bey, Şahin Bey, Şerife Bacı, Yörük Ali Efe isimleri bulunurken,

Bilim, teknoloji ve Toplum öğrenme alanında Edison ve Hazerfen Ahmet Çelebi, etkin vatandaşlık öğrenme alanında ise Mustafa Kemal'in adının geçtiği görülmektedir.

Kültür ve miras öğrenme alanı değerlendirme soruları içerisinde Mustafa Kemal(sayfa 59) ve Şahin Bey(sayfa 59)'in adı 3, 4 ve 5. boşluk doldurma sorularında yer almaktadır. Verilen boşluk doldurma soruları Görsel 16'de gösterilmiştir.

3. Mustafa Kemal Meydan Muharebesi'nin ardından ordu-
muza "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" emrini vermiştir.
4. Mustafa Kemal'in millî güçleri tek çatı altında toplaması onun
bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir.
5. Şahin Bey savunması sırasında şehit düşmüş
kahramanlarımızdan biridir.

Görsel 16: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.59)

Sayfa 59'da 10. doğru- yanlış sorusu ile adı geçen isim Fevzi Çakmak'tır. Fevzi Çakmak'ın yer aldığı soru görsel 17'de gösterilmiştir.

- () 10. Fevzi Paşa, Millî Mücadele sırasında genelkurmay başkanlığı yapmış ko-
mutanlarımızdan biridir.

Görsel 17: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.59)

Ali Saip Bey, Şahin Bey, Şerife Bacı ve Yörük Ali Efe sayfa 60'da yer alan çoktan seçmeli maddenin cevaplarında yer almaktadır. Belirtilen soru görsel görsel 18'de gösterilmiştir.

2. Aşağıdakilerden hangisi Kurtuluş Savaşı'nda Batı Cephesi'nde faaliyet göste-
ren millî kahramanlarımızdan biridir?
- A) Ali Saip Bey B) Şahin Bey C) Şerife Bacı D) Yörük Ali Efe

Görsel 18: Tuna Yayınlarına Ait 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.60)

Bilim Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı sonundaki ünite değerlendirme sorularında iki isim bulunmaktadır. Bunlar: Edison ve Hezarfen Ahmed Çelebi'dir. Sayfa 119'da yer alan bu kişiler 2. ve 5. boşluk doldurma sorularında yer almaktadır.

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında tek ismi geçen kişi Mustafa Kemal'dir. Verilen tarihi şahsiyet sayfa 171'de 7. Boşluk doldurma sorusunda bulunmaktadır.

Tablo 31: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler

Öğrenme Alanları	Ata Yayınları	MEB Yayınları
Birey ve Toplum	-	-
Kültür ve Miras	-	-
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	-
Etkin Vatandaşlık	-	Mehmet Akif Ersoy, Hasan Ali Yücel
Küresel Bağlantılar	-	Yaşar Kemal, Maksim Gorki, Charles Dickens

Ata Yayınlarına ait 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde yer alan öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında hiçbir tarihi şahsiyet adına rastlanmamaktadır.

MEB Yayınlarına ait 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içerisinde bulunan 2 farklı öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında 5 farklı tarihi şahsiyete yer verilmiştir.

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı değerlendirme sorularında Mehmet Akif Ersoy’a 9. Sırada yer alan boşluk doldurma sorusunda(sayfa 166), Hasan Ali Yücel’ e ise 5.sırada yer alan çoktan seçmeli soruda yer verilmiştir(sayfa 167).

Hasan Ali Yücel’in bulunduğu çoktan seçmeli soru görsel 19’de gösterilmiştir.

**5. Atalarım gökten yere
İndirmişler ay yıldızı
Bir buluta sarmışlar ki
Rengi şafaktan kırmızı**

Hasan Âli Yücel

Yukarıdaki şiirde şair bağımsızlık sembollerimizden hangisinden söz etmektedir?

A) Başkent

B) Bayrak

C) Millî Marş

D) TBMM

Görsel 19: MEB Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.167)

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı sonunda yer alan değerlendirme sorularında Yaşar Kemal, Maksim Gorki, Charles Dickens isimlerine rastlanmaktadır (sayfa 188).

Bu isimlerin hepsi 2. Sırada yer alan çoktan seçmeli soruda verilmiştir. Bahsedilen soru görsel 20’de gösterilmiştir.

- 2. Yaşar Kemal** **İnce Memed**
Maksim Gorki **Ana**
Charles Dickens **İki Şehrin Hikâyesi**
- Eserleri verilen yazarlar hangi alanda ortak mirasa katkıda bulunmuşlardır?**
- A) Bilim
B) Edebiyat
C) Müzik
D) Sanat

Görsel 20: MEB Yayınlarına Ait 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.118)

Tablo 32: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler

Öğrenme Alanları	Anadol Yayınları	MEB Yayınları
Birey ve Toplum	-	Mustafa Kemal Atatürk
Kültür ve Miras	Gazneli Mahmut, Mete Han, Hz. Ali, Hz. Muhammed, Atilla, Bilge Kağan, Çaka Bey, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Tuğrul Bey, Çağrı Bey, Alp Arslan, Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacib, Mevlana, Ahi Evran	Hz. Osman, Yusuf Has Hacib, Hz. Ömer, Mevlana, Hacı Bektaş-i Veli, Firdevsi, Mete Han
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Mazhar Osman, Hulusi Behçet, Orhan Veli Kanık, Oktay Sinanoğlu	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	-
Etkin Vatandaşlık	Ömer Halisdemir	Mustafa Kemal Atatürk
Küresel Bağlantılar	-	Mustafa Kemal Atatürk

Anadol Yayınlarına ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı içeriğindeki ünite değerlendirme sorularda bulunan tarihi şahsiyetler 3 farklı öğrenme alanında kendilerine yer bulmaktadırlar.

Tarihi şahsiyetlerin bulunduğu ilk öğrenme alanı sonu değerlendirme soruları Kültür ve Miras öğrenme alanına aittir. Burada 18 farklı tarihi şahsiyet bulunmaktadır.

Sayfa 70’te açık uçlu bir soru sorularak karışık harflerle verilen cevabın içindeki kelime buldurulmaya çalışılmıştır. Gazneli Mahmut’ta bu karışık harflerden oluşan 4. Soruda yer almaktadır. 4. Soru görsel 21’de gösterilmiştir.

4. Sultan unvanını kullanan ilk Türk hükümdarının adı nedir?

H A U G M İ A L N E Z T M

Görsel 21: Anadolu Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.70)

Mete Han, Hz. Ali, Hz. Muhammed isimleri ise sayfa 71’deki dallanmış ağaç etkinliğinde yer alan kutucukların içinde bulunmaktadır.

Attila, Tuğrul Bey ve Çağrı Bey isimleri doğru-yanlış sorularında geçerken, Bilge Kağan ve Çaka Bey ise boşluk doldurma sorularında karşımıza çıkmaktadır.

Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali verilen sorularda doğrudan ismi kullanılmamakla beraber o döneme ait yaşanan gelişmeler doğrultusunda isimleri öğrencilerden istenmektedir. İfade edilen dönemsel gelişmeler soruları görsel 22’te gösterilmiştir.

F. Aşağıda Dört Halife Dönemi’ndeki gelişmelerden bazıları verilmiştir. Bunları inceleyerek verilen gelişmenin hangi halife döneminde olduğunu noktalı yerlere yazınız.

	Gelişmeler	Hangi halife döneminde meydana geldi?
1.	Hicri takvim yapıldı.	
2.	İlk defa İslam donanması oluşturuldu. Bu sayede Kıbrıs Adası fethedildi.	
3.	İslamiyet ilk kez Arap Yarımadası dışında yayılmaya başladı.	
4.	Kur’an-ı Kerim çoğaltılarak çeşitli merkezlere gönderildi.	
5.	Yaşanan iç karışıklıklar sebebiyle fetihler durdu.	
6.	Divan örgütü kuruldu.	
7.	İlk kez İslam devletine ait düzenli bir ordu kuruldu.	
8.	Kur’an-ı Kerim kitap hâline getirildi.	
9.	Ülke eyalet adı verilen yönetim birimlerine ayrıldı.	

Görsel 22: Anadolu Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.74)

Sayfa 77’de çoktan seçmeli soruların 7. Sorusunda Yusuf Has Hacıp ve Kaşgarlı Mahmut’un isimleri bulunurken aynı sayfadaki açık uçlu sorularda Mevlana ve Ahi Evran bulunmaktadır.

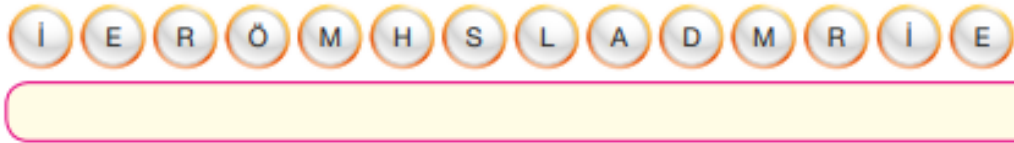
Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında Mazhar Osman, Hulusi Behçet, Orhan Veli Kanık ve Oktay Sinanoğlu 8. sıradaki Çoktan seçmeli soruda bulunmaktadır. 8. Soru görsel 23’te gösterilmiştir.

- 8. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizde bilimsel çalışmalar yapan bilim insanlarından biri değildir?**
- A) Mazhar Osman
 - B) Hulusi Behçet
 - C) Orhan Veli Kanık
 - D) Oktay Sinanoğlu

Görsel 23: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.155)

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında tek bir tarihi şahsiyet bizi karşılamaktadır. Bu isim Ömer Halisdemir’dir (sayfa 229). Ömer Halisdemir’i barındıran soru görsel 24’te gösterilmiştir.

6. 15 Temmuz darbe girişiminin engellenmesinde son derece etkili olmuş ve darbeye karşı direnişin temsili hâline gelmiş kişinin adı nedir?

Görsel 24: Anadol Yayınlarına Ait 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.229)

MEB yayınlarına ait 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki 3 farklı öğrenme alanı sonu değerlendirme sorularında Mustafa Kemal’in adı yer almaktadır. Bu öğrenme alanları: Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar.

Bu isim dışında başka tarihi şahsiyet isimlerini barındıran öğrenme alanı Kültür ve Miras’tır. 70. Sayfada yer alan boşluk doldurma sorusunda Hz. Osman’ın adı geçerken yine aynı sayfada bulunan eşleştirme sorusunda Yusuf Has Hacıp’in adı geçmektedir.

Sayfa 102’de bulunan çoktan seçmeli sorulardan 21. Soruda Hz. Ömer ve Hz. Osman isimleri kullanılırken, 24. soruda Mevlânâ Celâleddini Rûmî, Hacı Bektaş Veli ve Firdevsî isimleri kullanılmaktadır.

Sayfa 103’teki 26. Çoktan seçmeli soruda Mete Han’ın ismi öncül olarak cümle içinde verilmektedir.

Tablo 33: 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Değerlendirme Sorularında Adı Geçen Tarihi Şahsiyetler

Öğrenme Alanları	Ekoyay Yayınları	MEB Yayınları
Birey ve Toplum	Yunus Emre	-
Kültür ve Miras	Osman Bey, II. Mahmut, Fatih Sultan Mehmet, Martin Luther, Orhan Bey, Osman Bey, I. Murat, Yıldırım Bayezid, II. Murat, Yavuz Sultan Selim	Osman Gazi, Macellan, Del Kano, Fatih Sultan Mehmet, Evliya Çelebi, Çelebi Mehmet, Abdülmecit, Orhan Gazi, Seyyah Paul Lucas
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	-
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Farabi, Piri Reis, El Harezmi, Fatih Sultan Mehmet, Ali Kuşçu, Bruno, Galilei, Edison, Copernicus, İbni Firnas, El Harezmi, İbni Sina, İbni Heysem, El Cezeri, El Hazini, Piri Reis, John Logie Baird, Richard Trevithick, Biruni, Marconi, İbni Haldun, Galileo, Newton, Samuel Morse	Ali Kuşçu, Newton, Galileo, El Hazini, El Cezeri, El Harezmi, İbni Haldun, Thomas Savery, Johannes Gutenberg, Farabi
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Aşık Veysel, Ahi Evran	-
Etkin Vatandaşlık	Mustafa Kemal Atatürk, Hz. Muhammed	Mustafa Kemal Atatürk, II. Abdülhamit, Yusuf Has Hacıb
Küresel Bağlantılar	-	-

Ekoyay Yayınlarına ait 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri sonucu yalnızca 2 farklı öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında herhangi bir tarihi şahsiyete rastlanmamıştır.

Birey ve Toplum öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında Yunus Emre’den bir sözü verilerek bahsedilmiştir. Öncülü Yunus Emre’nin sözü olan bu soru görsel 25’de gösterilmiştir.

15. “Söz ola kese savaşı, söz ola bitire başı,
Söz ola ağılı aşı, bal ile yağ ede bir söz.”

Yunus Emre

Aşağıdakilerden hangisi Yunus Emre'nin dizelerini doğrulamaktadır?

- A) Söz söyleyenin, kılıç kuşananındır.
- B) Söz gümüşse sükût altındır.
- C) Söz ağızdan bir kere çıkar.
- D) Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.

Görsel 25: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.32)

Sayfa 93'te yer alan Kültür ve Miras öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında Osman Bey ve II. Mahmut'a doğru-yanlış sorularında, Martin Luther ve Fatih Sultan Mehmet'te boşluk doldurma sorularında rastlanmaktadır.

Osman Bey, Orhan Bey, I. Murat, Yıldırım Bayezid, II. Murat ve Yavuz Sultan Selim isimlerine sayfa 94'te yer alan eşleştirme sorularında rastlanmaktadır. Belirtilen soru görsel 26'de gösterilmiştir.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

18.

I. grup

a	Osman Bey
b	Orhan Bey
c	I. Murat
ç	Yıldırım Bayezid
d	II. Murat
e	Yavuz Sultan Selim

II. grup

1.	☐	Varna
2.	☒	Koyunhisar
3.	☐	Mohaç
4.	☐	Çaldıran
5.	☐	Niğbolu
6.	☐	Çirmen
7.	☐	Pelekanon

Görsel 26: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.94)

Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında yer alan doğru-yanlış sorularında Farabi, Piri Reis ve El-Harezmi isimleri geçmektedir (sayfa 147).

147. Sayfada yer alan boşluk doldurma sorularında Ali Kuşçu, Bruno, Galilei, Fatih Sultan Mehmet, Samuel Morse gibi isimler dikkat çekmektedir.

Edison, Copernicus, İbn-i Firnas, el-Harezmi, İbn-i Sînâ, İbn-i Heysem, el-Cezerî, el-Hâzinî, Piri Reis, John Logie Baird, Richard Trevithick isimleri sayfa 148'de yer alan eşleştirme sorularında karşımıza çıkmaktadır. Bu soru görsel 27'de gösterilmiştir.

C. Aşağıdaki I. grubu II. grup ile örnekteki gibi eşleştiriniz.

18.

I. grup

- a** Edison
- b** Copernicus
- c** İbn-i Fınnas
- ç** el-Harezmi
- d** İbn-i Sınâ
- e** İbn-i Heysem
- f** el-Cezerî
- g** el-Hâzini
- h** Piri Reis
- ı** John Logie Baird
- i** Richard Trevithick

II. grup

- 1. ☐ Hassas terazi
- 2. ☐ Mikropoların varlığı
- 3. ☐ Televizyon
- 4. ☐ Otomatik makineler
- 5. ☐ “0” rakamı
- 6. ☐ Röntgen cihazı
- 7. **a** Fonograf
- 8. ☐ Güneş merkezli sistem
- 9. ☐ Karanlık oda
- 10. ☐ Buharlı lokomotif
- 11. ☐ Dünya haritası
- 12. ☐ Planör

Görsel 27: Ekoyay Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(s.148)

Marconi, İbni Haldun, Galileo ve Newton ile ilgili sorular sayfa 149’daki bulmaca sorusunda yer almaktadır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularından boşluk doldurma sorusunda Ahi Evran’ın adı geçerken (sayfa 177), bulmaca sorusunda ise Aşık Veysel’in(sayfa 178) adı geçmektedir.

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı sonu değerlendirme sorularında 2 isim dikkat çekmektedir. Bunlar: Mustafa Kemal Atatürk ve Hz. Muhammed. Mustafa Kemal’in sayfa 200-201-202 ve 203 olmak üzere neredeyse bütün değerlendirme sorularında adı geçmektedir.

Hiz. Muhammed’in ise çoktan seçmeli sorulardan 12. Sıradaki soruda(sayfa 202) adı bulunmaktadır. Medine Sözleşmesinin maddelerine göre Hiz. Muhammed’in yönetim anlayışı sorularak hangi cevabın doğru olduğu kanısına ulaşmak istenmektedir.

MEB yayınlarına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri sonucu 4 farklı öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında herhangi bir tarihi şahsiyet adına rastlanmamaktadır.

Kültür ve miras öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında Osman Bey, Macellan ve Del Kano’ya doğru yanlış sorularında(sayfa 86), II. Mehmet, Evliya Çelebi, Çelebi Mehmet ve Sultan Abdülmecit’e eşleştirme sorularında(sayfa 86) rastlanmaktadır. Sayfa

87'deki çoktan seçmeli ve açık uçlu sorularda ise Orhan Bey, Seyyah Paul Lucas, Osman Bey ve Fatih Sultan Mehmet'in isimleri yer almaktadır.

Sayfa 140'da yer alan Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularında Ali Kuşçu ve Newton doğru-yanlış sorularında bulunurken Galileo boşluk doldurma sorusunda bulunmaktadır.

Sayfa 140'daki eşleştirme sorularında 6 farklı tarihi şahsiyet bir arada bulundurularak sorulmuştur.

Bu tarihi şahsiyetlerin isimleri görsel 28'deki fotoğrafta gösterilmiştir.

C. Aşağıdaki eşleştirmeleri yapınız.

1. Robot biliminde çalışmalar yaptı.	☐ el-Hâzinî
2. Sosyolojinin (toplum bilimi) kurucusu olarak bilinir.	☐ el-Cezerî
3. XV. yüzyılda Avrupa'da hareketli harflerle baskı tekniğini geliştirdi.	☐ el-Harezmi
4. Kitâbü Mizânî'l-hikme adlı eserinde yer çekiminin varlığından bahsetti.	☐ İbn-i Haldûn
5. İngiltere'de maden ocaklarını basan suyu dışarı pompalamayı sağlayan bir makine geliştirdi.	☐ Thomas Savery
	☐ Johannes Gutenberg

Görsel 28: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(S.140)

Sayfa 141'deki çoktan seçmeli sorularından 2. Sıradaki soruda Farabi hakkında bilgiler verilerek seçeneklerden hangisinin söylenemeyeceği sorulmuştur.

Etkin Vatandaşlık öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularından olan ve Sayfa 200'de yer alan 5. sıradaki doğru-yanlış, 201'de yer 2. sıradaki açık uçlu soruda Mustafa Kemal'in adı geçmektedir.

Çoktan seçmeli soruların 2. ve 3. Sıradaki sorularında ise II.Abdülhamit ve Yusuf Has Hacıp isimleri bulunmaktadır.

Belirtilen sorular görsel 29 (II.Abdülhamit) ve görsel 30'de(Yusuf Has Hacıp) gösterilmiştir.

2. Aşağıda I. Meşrutiyet ile ilgili verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

- A) II. Abdülhamit Dönemi'nde ilan edilmiştir.
- B) Yasama ve yürütme yetkisi tamamen meclise bırakılmıştır.
- C) Genç Osmanlıların Osmanlıcılık fikri, Meşrutiyet'in ilanında etkili olmuştur.
- D) Mecliste Osmanlı Devleti'nde yaşayan farklı milletlerden milletvekilleri yer almıştır.

Görsel 29: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(S.201)

3. "İster oğlum, akrabam; ister yolcu, geçici misafir olsun, benim için hepsi birdir, hüküm verirken hiçbirinde fark gözetmem."

Yûsuf Has Hâcib'in Türk töresinin bazı özelliklerini yansıttığı yukarıdaki sözü, demokrasinin aşağıda yer alan özelliklerinden hangisini göstermektedir?

- A) Eşitlik
- B) Millî egemenlik
- C) Özgürlük
- D) Siyasi partiler

Görsel 30: MEB Yayınlarına Ait 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı(S.201)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde sonuç ve tartışma kısımlarına yer verilmiştir.

Tuna yayınlarına ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri sonucunda;

diğer sınıf seviyelerinden (5, 6 ve 7. sınıf) farklı olarak ünite yerine öğrenme alanları bulunduğu gözlemlenmiştir. Ders kitabında toplam 7 adet öğrenme alanı, 35 adet konu bulunmaktadır. 35 adet konu içinden yalnızca 7 konu içerisinde tarihi şahsiyetlerin verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Konu dağılımına bakıldığında verilen tarihi şahsiyetlerin sayısı ise toplam 41’dir.

Tuna yayınlarına ait 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki tarihi şahsiyetlerin kategorileştirilmesi durumlarına bakıldığında (Tablo 11) en çok kategoriye “Bilim İnsanları/Bilginler” grubu oluşturmaktadır. İkinci olarak birçok tarihi şahsiyeti barındıran kategori ise “Askeri/Yönetici” kategorisidir. Bu ifadelerle bakıldığında öğrencide öncelikli olarak bilim insanı gibi düşünme yetisini kazanma davranışı oluşturmak amacıyla tarihi şahsiyetlerin verildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencide bilim insanları veya bilginler gibi özgün, yaratıcı, yenilikçi düşünme tarzları oluşturma fikri verilen tarihi şahsiyetlerin öne çıkan özellikleri ile paralellik göstermektedir. Bu yüzden en çok tarihi şahsiyeti içinde barındıran öğrenme alanı 18 tarihi şahsiyet ile “Bilim, Teknoloji ve Toplum” olmuştur.

Tarihi şahsiyetlerin görsellerle desteklenmesi durumları incelendiğinde neredeyse yarı yarıya bir sayısal değere ulaşılmıştır. 41 tarihi şahsiyet arasından 19 tanesinin görseli bulunmaktadır. Bu sayı 4. sınıf olması bakımından yeterli gibi gözükse de daha fazla görsel kullanılarak öğrencide somutlaştırma becerisi kazandırılmalıdır. Deniz(2011) çalışmasında yaptığı öğrenci anketinde tarihi şahsiyetlere ait görsellerin çoğu öğrencinin hafızasından çok çabuk kaybolarak, tarihi şahsiyete ait portre, resim ve fotoğrafların

tanınamaması bulgusuna ulaşmış, hazırlanan görsellerin daha işlevsel olması gerektiği sonucuna vararak bu çalışma ile aynı görüş üzerinde durmuştur.

Cinsiyet yönüyle de tarihi şahsiyetlerin incelemesi yapılan 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 2 farklı kadın tarihi şahsiyete rastlanmıştır. Sonuç olarak bu sayı kadın tarihi şahsiyetlerin ön plana çıkarılması bakımından yetersiz bulunmuştur.

Öğrenme alanı sonunda verilen değerlendirme kısmında 4 farklı öğrenme alanında tarihi şahsiyetler yer almazken geriye kalan 3 öğrenme alanında toplam 10 adet tarihi şahsiyetin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Konu içerisinde öğrenciye sunulan tarihi şahsiyetler en çok “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında iken değerlendirme sorularına bakıldığında en çok “Kültür ve Miras” öğrenme alanında isimleri yoğunluk kazanmaktadır. Bu bulgulara göre değerlendirme soruları hazırlanırken geçmiş dönemlerin aktarımında tarihi şahsiyetlerden daha çok yararlanıldığı sonucuna varılmaktadır.

Ata ve MEB yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelemeleri sonucunda;

İki ders kitabında da birbirine benzer sayıda tarihi şahsiyet verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sayı Ata yayınlarında 41, MEB yayınlarında 42 tarihi şahsiyet şeklindedir.

En çok tarihi şahsiyeti barındıran öğrenme alanı iki yayınevi içinde “Kültür ve Miras”tır. MEB yayınlarında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında 13 tarihi şahsiyete yer verilirken, Ata yayınlarında bu sayı 16’ya çıkmaktadır. MEB yayınlarında 2 adet öğrenme alanında (Birey ve Toplum- İnsanlar, Yerler ve Çevreler) herhangi bir tarihi şahsiyete rastlanmazken, Ata yayınlarında verilen tarihi şahsiyetler tüm öğrenme alanlarında mevcuttur. Ata yayınları bünyesinde es geçilen herhangi bir öğrenme alanı bulunmamaktadır.

Ata ve MEB yayınlarına ait ders kitaplarında yer alan tarihi şahsiyetlerin kategorileştirilmesi durumu, verilen tarihi şahsiyetlerin iki yayınevi içinde genellikle aynı kişilerden oluşması sebebiyle bir arada ele alınmıştır. Ele alınan veriler sonucunda ise en çok bilim insanları/mucitler kategorisinde tarihi şahsiyetlerin yoğunlaştığı bilgisine ulaşılmıştır.

Tarihi şahsiyetlerin görsellerle desteklenmesi hususunda Ata yayınlarında 41 tarihi şahsiyete ait 18 görsele yer verilirken, bu sayı MEB yayınlarında 42 tarihi şahsiyet için 15 görselle sınırlı kalmıştır. Bakıldığında MEB yayınlarında özel yayından daha fazla tarihi şahsiyet kullanılmasına karşın görsel olarak özel yayından daha düşük seviyededir. Fakat

genel olarak iki yayınevi birlikte değerlendirildiğinde görsel sayısı bakımından arada uçurum denebilecek bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ders kitapları için kadın erkek sayısına bakıldığında MEB ve özel yayınevi içinde geçen konu anlatım bölümünde ve değerlendirme sorularında yer alan tarihi şahsiyetler toplu şekilde değerlendirilmiştir. Buna göre Ata yayınlarında toplam 32 erkek 3 kadın (Marie Curie, Şerife Bacı, Canan Dağdeviren) yer alırken, MEB yayınlarında 41 erkek 2 kadın (Gözde Durmuş, Marie Curie) yer almaktadır. Kadın tarihi şahsiyetlerin verilişi iki yayınevinde de yetersiz durumdadır. Kolyiğit ve Tokcan (2017)'in, ders kitaplarındaki kadın tarihi şahsiyetleri üzerine yaptıkları çalışmasında verilen kadın tarihi şahsiyetlerin yetersiz olduğu vurgusu ile aynı görüşler üzerinde durulmuştur.

Ata yayınlarına ait 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme kısımlarında herhangi bir tarihi şahsiyet adına rastlanmamaktadır. Bu da ölçme-değerlendirme bazında düşünüldüğünde ders kitabı için olumsuz bir durumu doğurur çünkü konu içerisinde geçen tarihi şahsiyetler pekiştirme amaçlı ünite sonu değerlendirme sorularında da bulunmalıdır. Bu şekilde soruların tarihi şahsiyetler üzerinden pekiştirmesi işlevi artar. MEB yayınlarında verilen ünite sonu değerlendirme kısmında 5 adet ünite de hiçbir tarihi şahsiyet adına rastlanmazken 2 ünite (Etkin Vatandaşlık- Küresel Bağlantılar) içerisinde belirli tarihi şahsiyetler üzerinden öğrenciye sorular yöneltilmiştir.

Anadol ve MEB yayınlarına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelemeleri sonucunda;

verilen tarihi şahsiyetlerin sayısı dikkate alındığında bir önceki sınıf düzeyine göre neredeyse 2 kat artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu da verilen tarihi şahsiyetlerle doğru orantılı olarak 6. sınıfta sarmal bir yapı içerisinde, konuların daha da yoğunluk kazandığı gösterir. Topçuoğlu (2019) “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Şahsiyetlerin Araştırılması” çalışmasında 6. Sınıftaki tarihi şahsiyetlerin 5. Sınıfa göre daha fazla olduğu bulgusuna ulaşarak bu çalışma ile benzer sonuçlar elde etmiştir.

Anadol yayınlarında toplam 86 tarihi şahsiyete yer verilirken, MEB yayınlarında 94 tarihi şahsiyete yer verilmiştir. En çok tarihi şahsiyete yer verilen öğrenme alanı iki yayınevi içinde “Kültür ve Miras” olmuştur. MEB ve özel yayınevinde verilen tarihi şahsiyetler bir arada ele alınarak değerlendirildiğinde en çok askeri/yönetici kategorisinde yoğunlaştığı söylenebilir.

Tarihi şahsiyetlerin görsellerle desteklenmesi durumlarında Anadol ve MEB yayınevi ders kitaplarında benzer sayıda görsel kullanılmıştır. Fakat görsel sayısı oldukça yetersizdir. Anadol yayınlarında tarihi şahsiyetlere yönelik 19 görsel bulunurken, MEB yayınlarında 18 görsel kullanılmıştır.

6.sınıf düzeyinde kadın-erkek oranlarına göre tarihi şahsiyetlerde, kadınlara daha fazla önem verilerek kadın sayısının oldukça fazlaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Anadol yayınlarında yer alan “Toplumsal Hayatta Kadının Yeri” ve MEB yayınlarında bulunan “Dünden Bugüne Türk Kadını” gibi konular içerisinde kadın tarihi şahsiyetlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Anadol yayınlarında 7 adet kadın tarihi şahsiyet bulunurken MEB yayınlarında 9 adet kadın tarihi şahsiyete yer verilmiştir. Verilen kadın tarihi şahsiyetler Tablo 27’de gösterilmiştir.

Ünite sonu değerlendirme soruları bazındaki bulgulara bakıldığında; MEB yayınevinde 3 farklı öğrenme alanı, Anadol yayınevinde 4 farklı öğrenme alanına ait sorularda tarihi şahsiyetlerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tarihi şahsiyetlere yer verilen değerlendirme sorularındaki öğrenme alanları MEB için “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Etkin Vatandaşlık” iken Anadol yayınları için “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “Etkin Vatandaşlık” ve “Küresel Bağlantılar”dır.

Ekoyay ve MEB yayınlarına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelemeleri sonucunda;

konuların daha detaylı oluşuna ve yoğunluğuna bağlı olarak çok fazla tarihi şahsiyet adının kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Topçuoğlu (2019) da bu çalışmayla benzer sonuçlara vararak 7. sınıfa gelindiğinde diğer iki sınıf (5. ve 6. sınıf) seviyesine oranla sosyal ve toplumsal içerikli konuların azaldığını bununla beraber tarih konularının ve tarihi şahsiyetlerin sayıca arttığı görüşündedir.

Verilen tarihi şahsiyetlerin sayısı Ekoyay yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitabında 131, MEB yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitabında 160’tır. Sosyal bilgiler dersi içeriğinin tarih ve coğrafya ağırlıklı disiplinlerden oluşması bakımından en çok tarihi şahsiyet adının yer aldığı öğrenme alanı bu sebeple “Kültür ve Miras” olmuştur. “Kültür ve Miras” öğrenme alanında tarihi konular ağırlık kazanırken önceki sınıf düzeylerinde olmayan yeni bir konu ders kitaplarına girmiştir. Osmanlı Devletinin kuruluşu, yükselişi, duraklaması ve çöküşü konuları kapsamında Osmanlı’da başa geçen padişahlar bu öğrenme alanında dikkat çekmektedir. Topçuoğlu (2019) ’nun çalışması da 7. sınıf sosyal bilgiler ders

kitabında Osmanlı Devleti'nin dönemleri, I. Dünya Savaşı, Rönesans, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı, Osmanlı kültür uygarlığı gibi yeni konuların ders kitabına girdiği görüşü ile bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Bununla beraber geçmiş dönemlerde yaşamış bilginler ve bilim insanlarının dikkat çekici özellikleri öğrenciye sunulmuştur. Ders kitabındaki konuların yoğunluğu sebebiyle yalnızca bilim insanlarının en öne çıkan özelliği verilerek çok fazla bu alana yönelik çalışan tarihi şahsiyetlerden derinlemesine bahsedilememiştir. Nitekim Deniz (2011) ve Öcal (2022) çalışmalarında tarihi şahsiyetler hakkında verilen bilgilerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayaz (2020) da çalışmasında 7. sınıf ders kitabındaki tarihi şahsiyetler isim olarak sık fakat detay olarak çok az bilgi verdiği yönündeki görüşü ile paralellik göstermektedir.

Ders kitaplarında verilen kadın- erkek sayısına bakıldığında tekrar bir azalma durumunun yaşandığı görülmektedir. Ekoyay yayınlarında 2 kadın, MEB yayınlarında 7 kadın tarihi şahsiyet yer almaktadır. 131 ve 160 tarihi şahsiyetin bulunduğu ders kitaplarında kadın tarihi şahsiyetlere bakılırsa az sayıda kadın tarihi şahsiyetin bulunduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi olarak da hem askeri- yönetici hem bilim insanları kategorisinde erkek tarihi şahsiyetlerin daha ön planda tutulması sayılabilir.

Tarihi şahsiyetlere yönelik görsel kullanımı da yetersiz kalmaktadır. Bu kadar çok tarihi şahsiyet verilip, fotoğraf ya da resimlerinin sayıca düşük kalması yine 7. Sınıftaki konuların yoğunluğu ile bağdaştırılabilir.

Ünite sonu değerlendirme sorularında Ekoyay ve MEB yayınlarında neredeyse çoğu soruların tarihi şahsiyetler üzerinden öğrenciye yöneltildiği sonucuna varılmıştır. Değerlendirme sorularında kullanılan isimler sayısı bu sebeple oldukça fazladır. Ekoyay yayına ait ders kitabı değerlendirme kısmındaki sorular toplam 39 tarihi şahsiyet üzerinden öğrenciye yöneltilirken, MEB yayınında bu sayı 22 tarihi şahsiyet olarak belirlenmiştir.

Genel olarak; MEB ve özel yayınevlerine ait 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları kapsamında incelenen tarihi şahsiyetlerin her sınıf düzeyinde farklılık gösterdiği ve verilme oranlarının her sınıf seviyesinde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. 4. sınıftan başlayarak 7. sınıfa kadar birçok tarihi şahsiyet öğrenciye sunulmaktadır. Bu tarihi şahsiyetlerin bazılarına gerekli ehemmiyet verilirken bazılarına yüzeysel derecede önem verilmiştir. Özellikle 6 ve 7. sınıfta konu yoğunluğu sebebiyle birçok tarihi şahsiyet yer almakta ve bu sebebe bağlı olarak tarihi şahsiyetlerin hepsinden detaylıca

bahsedilememektedir. Ders kitaplarında detaylı olarak kendine yer edinemeyen bazı tarihi şahsiyetler verilmiş biçimi olarak yalnızca isimleri ile sınırlı kalmıştır.

5.2.Öneriler

Çalışmadaki incelemeler ve bulgular sonucunda şu öneriler sunulmaktadır:

- Sınıf düzeyi arttıkça ders kitaplarında verilen tarihi şahsiyetlerin sayısında da artış olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak tarihi şahsiyetlere yer verilirken kişilerin öne çıkan, çarpıcı özellikleri ortaya konularak konuya daha fazla dikkat çekilmesi önerilmektedir.
- Ders kitaplarında kullanılan görsel sayısının artırılması önerilmektedir.
- Kadın- erkek oranına bakıldığında kadın tarihi şahsiyetler daha fazla kullanılabilir. Bilim insanları kategorisine yönelik erkek tarihi şahsiyetlerin yanında kadın tarihi şahsiyetlerin çalışmaları örnek gösterilebilir.
- Ders kitaplarında yer alan ünite sonu değerlendirme sorularında bazı kitaplarda hiçbir tarihi şahsiyet adının yer almadığı tespit edilmiş olup, bu kısımda soruların daha fazla tarihi şahsiyet üzerinden verilmesi önerilmektedir.
- Verilen tarihi şahsiyetlerin rol model alınması, öğrencide empati duygusunu güçlendirmesi gibi amaçlar bakımından sınıf içi veya sınıf dışı alanda herhangi bir tarihi şahsiyete veya döneme ait gelişme canlandırılabilir.
- Bu çalışma sosyal bilgiler ders kitapları için yapılmıştır, aynı çalışmanın tarih veya coğrafya ders kitapları için de yapılabileceği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Afetinan, A. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk devrimi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Aktekin, S. (2009). Türkiye’de Tarih eğitimi, Aktekin, Harnett, Öztürk ve Smart, (Ed.), *Çok kültürlü bir Avrupa için tarih ve sosyal bilgiler eğitimi* içinde (ss. 27-44). Ankara: Harf Yayıncılık.
- Ardıç, M. , Bağcı, Ö. , Bildik, F. , Kapar, A. , Şafak, L. , Şahin, K. , Yıldız, S. ve Yüksel, E. (2018). *Tarih 9. sınıf ders kitabı*. Kapar, A. (Ed.). Ankara: Devlet Kitapları.
- Avcu, K. M. ve Çelik Ö. Ç. (2022). Sosyal bilgiler dersinde tarihî şahsiyetlerin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, (1), 97-110.
- Ayaz, K.M. (2020). *Sosyal bilgiler dersinde tarihi şahsiyetlerin rolüne ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Azer, H. (2019). *7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Barr, R. D., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1977). *Defining the social studies* (No. 51). Arlington, VA: National Council for the Social Studies.
- Bilgili, A. S. (2016). *Sosyal bilgilerin temeli*. Ankara: PegemA.
- Bold A. (2014). Ranke: objectivity and history. *Rethinking History*, 18(4), 457-474.
- Bulut, B. (2011). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Elazığ İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ
- Bulut, M. ve Orhan, S. (2012), Türkçe-edebiyat ders kitaplarının dil ve kültür aktarımındaki rolü ve önemi üzerine bir inceleme. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 5 (8), 297-311.

- Cemaloğlu, N. (2003). *Öğretimde ders kitaplarının yeri ve önemi konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu- tarih*. Ankara: Nobel yayınları.
- Demir, A. N. (2021). *Değerler eğitimi açısından sosyal bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69-88.
- Deniz, Ç. (2011). *İlköğretim II. kademe Sosyal Bilgiler ders kitaplarında tarihi şahsiyetlere yaklaşım tarzı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Doğanay, A. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Ed), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde*. Ankara: PegemA.
- Doğanay, A. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39(39), 356- 383.
- Dönmez, C. (2015). Dünyada ve ülkemizde sosyal bilgiler. C. Dönmez ve K. Yazıcı (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.3-22). Ankara: PegemA.
- Ertürk, S.(1998). *Öğretimi planlama uygulama ve değerlendirme*, Ankara.
- Evirgen, Ö.F., Özkan, J., Öztürk, S. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Güneş, F. (2015). Eğitim ve zihinsel değişim. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 1-20.
- Hali, S. (2014). Tarih öğretimi ve ders kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 158-166.
- Harut, S.B. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Ata Yayıncılık.
- Kabapınar, Y.(2003). Bir öğretim materyali olarak hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitapları, *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (ss.317-342). Ankara: PegemA.

- Kaplan, M. (1999). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kaymakçı, S. (2017). Tarih Öğretimi ve Sosyal Bilgiler. İ. H. Demircioğlu, ve E. Demircioğlu (Ed.) *Türkiye'de tarih eğitimi araştırmaları el kitabı* içinde (s. 189). Ankara: PegemA.
- Kılıç, A.-Seven, S. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*, Ankara: PegemA.
- Küçükahmet, L. (2003). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*, Ankara: Nobel Yayınları.
- MEB, (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (4-6. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*.
- Otluoğlu, R. ve Öztürk, C. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: PegemA.
- Öcal, M. (2022). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında zaman ve kronolojiyi algılama becerisi bağlamında tarihi şahsiyetlere yer verilme durumunun incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Öztürk, C. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: PegemA.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Öztürk C. (Ed.) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi : Yapılandırmacı bir yaklaşım* içinde (s.21-50). Ankara: PegemA.
- Şahin, E. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Anadol Yayıncılık.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kuyubaşı, Y. (2004). Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* içinde (ss. 34-66). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Tokcan, H., ve Kolyiğit, E. (2017). Türk tarihinde yer alan önemli kadın şahsiyetler hakkında öğrenci bilgi düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS)*, 1(1). ss.31-41.
- Topcuoğlu, Z. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki tarihi şahsiyetlerin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Turan R. ve Ulusoy, K. (2015). Sosyal bilgilerde tarihin yeri ve önemi. (Ed. Turan, R. & Ulusoy,K.), *Sosyal bilgilerin temelleri içinde*, Ankara, PegemA.
- Turan, R. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi ve tarih. R. Turan & T. Yıldırım, (Ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri içinde*, Ankara, PegemA.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük* (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tüysüz, S. (2019). *4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık.
- Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H., Yılmaz, M. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: MEB.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin AdıSoyadı:		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmişmi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Ozet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Ozet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Ozet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐ ISNAD ☐		
GenelDeğerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

NAGEHAN KURT
İmza

